RUDIMENTA HISTORICA

Sive

Brevis, facilisq; Methodus Juventutem Orthodoxam notitiâ Hiſtoricâ imbuendi,

Pro Gymnasiis Societatis JESU in Polona Provincia.

Authore

Ejusdem Societatis Sacerdote

OPUSCULUM SECUNDUM

De IV. præcipuis Monarchiis.

Editio altera emendatior.

Cum Superiorum permiſsu

LUBLINI

Typîs S. R. M. Coll: Soc: JESU.

Annô Domini 1761.

PRÆFATIO

QUod in Opuſculo I. præfati ſumu hîc denuo juvat innuere, lucubr tiunculas nempe has noſtras eò ſp ctare unicè, ut orthodoxa juventus hiſt ricâ quâdam notitiâ initietur, utque u ipſo palam fiat, qua potiſſimùm methoc præter alias, hæc quoque ſcientia tene poſſit animis commodiùs inſtillari. Qui pe hac in re experientiam atque exercit tionem ipſam poſſe quàm plurimum, n mo inficias iverit; cujus proin ductu magiſterio plenior perfectiórque trade dæ Hiſtoriæ methodus Scholis noſtris c thodoxis aptari deinceps, tradique pot rit. Secundum hoc Opuſculum præcip as quatuor Monarchias ad CHRISTI u que ortum, indeque Imperatores ethn cos ad Conſtantini M. tempora compl ctitur. Imperatorum porro Chriſtiano res geſtas in Opuſculo III. proſequemu ne libelli iſti & formâ & magnitudine n miùm inter ſe diſcrepent.

Par-

Partitio hujus Opuſculi.

PARS I.

De Monarchia Aſſyriorum.

Caput I. De Monarchiis Aſſyriis usque ad Sardanapalum.

Caput II. De Monarchiis Aſſyriis à Sardanapalo uſq; ad Monarchiæ hujus interitū.

PARS II.

De Monarchia Perſarum.

Caput I. De quinque prioribus Perſarum Monarchiis.

§. 1. Cyrus. 2. Cambyſes. 3. Darius Hyſtaſpis. 4. Xerxes, 5. Artaxerxes.

Caput II. De quinque poſterioribus Perſarum Monarchis.

§. 1. Darius Nothus. 2. Artaxerxes Mnemon. 3. Artaxerxes Ochus. 4. Arſes. 5. Darius Codomanus.

PARS III.

De Monarchia Græcorum.

Caput I. De Græciæ ſtatu ante fundatam Monarchiam.

PARS IV.

De Monarchia Romana.

Sectio I.

*De rebus Romanorum memorabilioribus a-
conditam Monarchiam.*

Sectio II.

De Monarchis sive Imperatoribus Romanis usque ad Constantinum M.

Caput I.

Imperatores Sæculi I. à CHRISTO Nato.

Augustus.	Otho.
Tiberius.	Vitellius.
Caligula.	Vespasianus.
Claudius.	Titus.
Nero.	Domitianus.
Galba.	Nerva.

Caput II.

Imperatores Sæculi II.

Trajanus.
Hadrianus.
Antonin. Pius.
M. Aurel. Antonin.
& Lucius Verus.
Commodus.
Ælius Pertinax.
Didius Julianus.
Septimius Severus.

Caput III.

Imperatores Sæculi III.

Caracalla & Geta.
Macrinus.
Heliogabalus.
Alexander Severus.
Maximinus.
Gordianus.
Philippi pater
& filius.
Decius.
Gallus & Volusianus.
Æmilianus.
Valerianus &
Gallienus.
Claudius II.
Aurelianus.
Probus.
Carus, Carinus, &
Numerianus.
Diocletianus &
Maximianus.
Constantius Chlorus
& Galerius.

ISAGOGE,

sive

Quæstiunculæ præviæ

De IV. præcipuis mundi Monarchiis.

1. *Quænam hæ quatuor Monarchiæ?*

. Assyrica, 2. Persica. 3 Græca. 4. Romana.

Cur hæ inter omnes alias principatum tenent?

Tum quòd potentiâ, amplitudine & magni-
entiâ cæteris longè præstent; tum præcipuè,
ıòd in sacris paginis crebrior earundem fiat
mentio.

3. *Quæ specie IV. hæ Monarchiæ Regi Na-
chodonosori secundùm quietem objectæ fuerunt?*

Videre sibi visus est Rex statuam prægran-
em, cujus caput ex auro, brachia & pectus
argento, venter & femora ex ære, tibiæ
ferro cum pedum digitis partim ferreis,
rtim fictilibus. In hos cùm lapillus, sine
e humana de monte avulsus, offendisset,
ta mox statua non solùm corruit, verùm
a contrita penitùs & comminuta est, ut pul-
eris instar in auras abierit. Lapillus porrò
montem excrevit tam vastum, universum
ut orbem impleverit.

4. *Quì verò prodigiosum hoc somnium in-
terpretatus est Daniel?*

Divino afflatus Spiritu docebat, capite aureo

Assyricum, pectore argenteo Persicum, vent
æneo Græcum, pedibus qua ferreis quà fic
libus Romanum protendi Imperium: lapil
verò præsignificari CHRISTUM ipsum, q
humanam assumendo naturam à summis
ima se demissurus, hacque ipsa demissio
Regnorum profanorum potentiam juxta
magnificentiam protriturus, superque eoru
ruinas Regni sui, in omne ævum duratu
fundamenta jacturus esset.

5. *Quem porrò fructum affert historica h de IV. Monarchiis notitia:*

Multiplicem. Nam 1. hac ex historia, v
luti fonte, historiæ reliquæ tanquam rivi
deducuntur. 2. Regnorum olim potenti
morum inclinationes & ruinæ luculento n
bis argumento sunt, quàm labili fulcro
mnis humana nitatur potentia, dum Regnu
alterum ex alterius ruinis ruderibusque e
surgit iterúmque collabitur. 3. Cùm omn
historia sit magistra morum, ad hos ritè fo
mandos illa haud parum conducit.

6. *Quæ epochæ sive periodi memorabiliores inde ab orbe condito ad diem usque Christi natalem hac in historia sunt considerandæ?*

Sequentes quinque:

1. Ab orbe condito usque ad Assyricæ

Monar-

Monarchiæ exordia fluxerunt anni - 1879.
Stetit Monarchia Assyrica ab anno 1879.
usque ad annum 3516. universe annis 1637.
Monarchia Persica ab anno 3516. ad
annum 3724. annis - - - - - - 208.
Monarchia Græca ab anno 3724. ad
annum 4024. annis - - - - - 300.
Monarchia Romana ab anno 4024 ad
annum 4053. quo natus est CHRISTUS
annis - - - - - - - - - - - - 29.

Summa 4053.

PARS I.

PARS I.
De Monarchia Assyriorum

Agemus hic 1. De Monarchis Assyriis usque ad Sardanapalum. 2. De Monarchis Assy[riis] à Sardanapalo usque ad Monarchiæ hu[jus] interitum.

CAPUT I.
De Monarchis Assyriis usque ad Sardanapalum.

Quis Monarchiæ hujus fundamenta posuit.

Nemrodus Nòëmi pronepos, nepos Cham filius Chusi, qui & Belus cognominatus. H[ic] ingenii acie, animique imperiosi impetu [&] præstanti corporis robore utendum ratus, h[o]mines libertate, qua ad id usque tempo[ris] sub Patriarchis fruebantur, spoliare decrev[it]. Titulo itaque Regis assumpto, urbem Baby[lo]nem condidit, sedemque ibi Regiam fix[it]. Regnavit annos quinque & sexaginta, viole[n]ta demum nece, ut tyranni solent, sublat[us] anno mundi 1944.

2. *Quis secundus Assyrii Imperii Monarcha fu[it].*

Ninus Nemrodi filius, paternæ ambition[is] fastusque hæres. Hic imperii fines prorog[a]turus, sumptis armis, Assuri, filio Semi, Assy[riæ]

am

vi eripuit. Inde jactis ad Tigrim fluvi- urbis novæ fundamentis, hanc ſuo ex nomine Niniven dixit, regiaque ſede nobilita-, Regis Aſſyriorum titulo ſibi arrogato. rentis ut nomen immortalitati conſecraret, tuam excitavit, humanis primùm, dein di- his adeò honoribus augeri cœptam; unde i- lorum cultus vel exordium ſumpſit, vel in- ns certè incrementum. Imperavit Ninus an- s quinquaginta duos, vi aſtuque conjugis ſuæ de medio ſublatus A. M. 1996.

Quis poſt Ninum imperii habenas moderatus eſt?

Semiramis Nini uxor, quæ prima è mulie- us ſceptrum tenuit. Auſa eſt arrogans & bitioſa mulier à Nino petere, ſibi ut li- ret quinque duntaxat dies ſummam re- n adminiſtrare. Annuit ille. At hæc con- ſa ſibi ſuprema poteſtate in concedentis per- iem abutens, Regem ipſum interficiendũ ravit, indeque imperium, per vim ſummã- e impietatem occupatum, annos duos & adraginta virili ſanè animo & auctoritate ſſit. Urbem Babylonem miræ altitudinis cta ac latitudinis mœnibus cinxit, ſplendi- ſque ædificiis & hortis penſilibus ad mira- lum uſque exornavit. Bellis proſperè ſtre- eque geſtis totam brevi Mediam, Ægyptũ Libyam in ditionem ſuam redegit. Has

tamen

tamen laudes, rerúmque gestarum fam turpi impudicitiæ scelere plurimúm obscu vit. Quocirca à suomet Filio Ninia intere pta est A. 2038.

4. Qui porrò subsequentes tres & trigin Monarchæ Assyrii ad Sardanapalum usque Rempublicam gubernârunt?

Vitam omnes fœdissimam pecudum m agebant. Quippe regnandi cura omni ab cta, perpetuis voluptatibus perfluebant, in gni, quorum vel nomina memoriæ prodant

5. Quis, qualisque Sardanapalus fuit?

Septimus ac trigesimus Assyriæ Monarc mortalium effœminatissimus, & infame Ve ris mancipium, cujus proinde imperium p pulus omnino detrectaverat. Primus jugu excussit Arbaces, Mediæ Præfectus. Hic du fortè Regem fœminarum gregi immistu muliebri sub habitu ad colum sessitare consp xisset, eundem, societate cum Belocho Bab loniæ Præfecto inita, regia in urbe Nini obsedit, easque in angustias, & ultimam mum desperationem adduxit, ut violentas bimet manus inferre statuerit. Ingenti i tur pyræ, regio in palatio extructæ, lectul mollissimos cum rebus quibusque pretiosi mis superimponi jubet, moxque rogum cu suis pariter mulierculis conscendens, adm tis facibus, vivus comburitur A. 3178.

CAPUT II

CAPUT II.

De Monarchis Assyriis à Sardanapalo usque ad Monarchiæ hujus interitum.

Quot porrò Assyriorum Reges ad Monarchiæ usque excidium rerum potiebantur?

Duodecim, è quibus quinque duntaxat commemorandi, nempe Salmanasar, Sennacherib, Merodach, Nabuchodonosor, & Balthasar.

2. *Quis Salmanasar?*

Quadragesimus Assyriorum Rex, qui regnũ Israëliticum funditus evertit, Rege Osea cum omnis Israëlis tribubus, quas inter Tobias vir summa pietate ac religione, in Assyriam abstracto, perpetuoque servituti addicto. In Samariam porrò habitatoribûs viduatam novæ è Chaldæa coloniæ sunt deductæ. Unde Judæos inter & ethnicos ea sacrarum confusio extitit, quæ Samaritanos à Judæis, rectè tunc credentibus, æternis animorum dissidiis segregavit.

3. *Quis Sennacherib?*

Hic hostis Judæorum acerrimus atque infestissimus, regnante Ezechia, ingenti cum exercitu Hierosolymam contendit, urbem funditus deleturus. At DEUS Regis juxta ac populi precibus imploratus, Angelum misit, qui noctis unius spatio centum octoginta quinque millibus de Sennacheribi exercitu interfectis

fectis bellum repentè profligavit. Tanta c
de maximopere consternatus tyrannus, ut I
os, quos sibi obiratos credebat, placaret, fil
geminos, natu minores, immolare decrè
Jamque impia sacra peracturus erat, cùm
duobus filiis, natu majoribus, ad aras obtru
catur A. 3313.

4. Quis Merodach?

Hic Nabuchodonosor quoque cognomi
tus, expugnatâ Hierosolymâ Manassem, Jud
Regem, Babylonem captivum abduxit, sep
mòque post anno in libertatem restituit.

5. Quis porrò Nabuchodonosor Magnus?

Sextus & quadragesimus erat Assyrioru
Rex, quem, quod orbem propè universum
mis contriverit, DEUS ipse terræ univer
malleum appellavit. Hic Hierosolymâ solo
quatâ, multa Judæorum millia cum sacris v
sis Babilonem abripuit. Tam prospero arm
rum successu nimiopere elatus, auream s
statuam, quam prono omnes in terram v
tu venerarentur, ponendam curavit.

6. Quo supplicio DEUS tantam hominis insolentiam castigavit?

Cùm Rex hic longè arrogantissimus sup
homines sese extulisset, ab horum consortio r
legatus in sylvas, septem ipsos annos cum f
ris habitans, bovis instar gramine vesci cog
batur, donec expiatâ hunc in modum supe
biâ

, animique elatione, à DEO in gratiam re-
ptus, sibique ac regno est restitutus. Inde
nnio ferme superstes, ex Danielis, ut ajunt,
titutione, veri Numinis cultui se addixit, fa-
to functus A. 3472.

Quid de Balthasare compertum habemus?

Hic Regum Assyriorum undequinquagesi-
us ac postremus A. 3495. suscepit imperiū,
ssitque exigua admodum cum laude. Anno
gni primo ac vigesimo opipatum epulum
truxit, ubi è sacris templi vasis strenuè in
pem perpotatum est. At ecce! dum lætis
nnia vocibus personant manus ignota pari-
tria hæc verba *Mane, Thecel, Phares* in-
ibit, Regemque ingenti prorsus timore per-
llit. Nec alius ullus ænigma hoc solvere
terat, præter Danielem Prophetam, qui ver-
illis præsentem Regi, totique Imperio per-
ciem portendi prædixerat. Id quod mox
obavit eventus. Quippe eadem nocte à Cyro
rsarum Rege urbs Babylon occupata, occi-
que Balthasare, Monarchia Assyriorum, post-
iam annos 1627. steterat, funditus eversa
est Annô 3510.

Obſervationes.

1. *Cur in myſtica illa Nabuchodonoſoris ſta Regnum Aſſyrium aureo capite portendebatur?*

Quia ut aurum metallis reliquis, ita M narchia hæc cæteris regnis omnibus & pot tia & amplitudine & magnificentia lor præſtabat.

2. *Cur Regnum Aſſyrium etiam Chaldaicum appellatur?*

Quia poſteriores Aſſyriorum Monarchæ licta Ninive, principe Aſſyriæ urbe, ſedem giam Babylonem, Chaldææ metropolin transtulêre.

3. *Cur DEUS homines improbos & idolor cultui deditos, quales erant Aſſyrii, tot opib rerumque terrenarum affluentiâ cumulavit*

Ut palam fieret orbi univerſo, quàm pa æſtimanda ſint fluxa & peritura hæc bona. pote quæ DEUS ſuis etiam inimicis manu t munifica ultrò elargiri ſolet.

4. *Quæ cauſa, quòd regnum hoc ampliſſimu abominando idololatriæ ſcelere & contagione fectum penitùs fuerit & corruptum?*

Cauſa potiſſima improbitas erat, impiet que Regum Aſſyriorum, qui veri Numi cultu neglecto in omni ſcelerum ac libid cœno ſe volutabant.

5. Q

Quo pacto DEUS per hos ipsos Reges communi populi sui electi bono salutique prospexit?

His, quasi virgis flagrisque usus est ad castinda suorum flagitia, quos hac ratione ad nitentiam legisque observantiam quodamodo compulit. Nec tamen destitit, eos ĩẽ ra cum fiducia suum implorantes auxilium epotenti suo brachio ab hostiũ incursibus & pugnationib9 mirabiliter tueri ac vindicare.

6. *Quo demum casu regnum hoc potentissimum penitùs collapsum est?*

Id DEI immortalis nutu factum est, cum ut gum juxta ac populi scelera vindicaret; tum tantæ Monarchiæ excisione rerum humanarum inanitatem toti orbi demonstraret.

7. *Nihilne in historia hac dubium & controversum est? Et unde hoc?*

Sunt omnino non pauca cùm ob temporũ tiquitatem, tum ob idoneorum auctorum nuriam. Quæ certa sunt & indubitata è sas fermè paginis eruuntur. Chronologia ioque iisdem de causis minùs explorata & expedita est.

8 *Ecquid emolumenti Judæi durante sua captivitate attulêre Assyriis?*

Permulta hi à Judæis discere poterant, ad ram præcipuè Religionem, cultumque divinum pertinentia.

PARS II.
De Monarchia Perſarum.

Pars hæc duo complectitur capita. In p mo agemus de quinque prioribus, in ſecun de poſterioribus quinque Perſarum Monarch

CAPUT I.
De quinque prioribus Perſaru Monarchis.
§. I.
Cyrus.

1. *Quis primus Perſarum Monarcha?*

Cyrus, qui ſingulari DEI providentia tot Orientis Imperio eſt potitus. Hunc enim DEO ad æterna Sanctiſſimaque ſua decreta e ſequenda deſtinatum fuiſſe multò antè Iſa Prophætes vaticinatus eſt. Recens natum ſtiages avus ſomniis quibusdã exterritus m ti addixit; à qua tamen mirabili DEI pro dentia eſt ereptus. Ubi adoleverat, Medos, P ſas & Lydos, horumque Regem Crœſum lo gè ditiſſimum debellavit. Everſâ exinde A ſyriorum Monarchiâ, Aſiæ univerſæ domi tum obtinuit.

2. *Qua occaſione Judæis favere cœpit?*

Cùm eidem Babylone expugnata Daniel a

m ætatis nonageſimum tunc agens, Iſaiæ
ophetæ oſtendiſſet oracula, diſertè prænun-
ntis, Cyrum tanquam ſupremum exercitu-
Ducem à DEO electum, Judæos, devictis
ntibus, libertate donaturum, hos ad annum
nes manumiſit, templique Hieroſolymitani
ædificandi poteſtatem fecit ampliſſimam.

5. *Quo tandem fato Cyrus tot victoriis inclytus occubuit?*

Poſtquam annis ſex Imperii habenas felici-
moderatus eſt, à fœmina victus, in acie ce-
it. Tomyri Maſſagetarum Reginæ bellum
ulerat minimè neceſſarium, lætis primùm
piciis, quippe non ſolùm prælio vicit, ſed
ginæ quoque Tomyris filium interfecit. At
ulò poſt redintegratâ pugnâ, ſuperatus at-
e ad internecionem cæſus eſt. Occiſi ca-
t cervicibus abſciſſum Tomyris in utrem
mano ſanguine plenum immiſit, his verbis
ultans: *Satia te ſangvine, quem ſitiſti.* Annô 3524.

§. 2.
Cambyſes.

1. *Quis ſecundus Perſarum Monarcha?*

Cambyſes, Cyri filius, Tyrannus ſæviſſimus,
noque nimiopere deditus. Qua de re cùm
Prexaſpe familiari ſuo permodeſtè fuiſſet ad-
onitus, arrepto mox arcu & ſagitta Prexa-

ſpis filiolo cor trajecit, hoc facto oſtenſuru
ſe, utut ebrium (bene enim potus tunc era
impotem ſui haud eſse. Inhumanam jacula
tis dexteritatem laudere etiam debuit infel
parens, faterique, Regem vel temulentun
mentis ſat compotem eſſe

2. Quæ alia crudelitatis exempla edidit?

Præter ſororem ſuam; duodecim ſenatorii o
dinis viros, quòd verum dicere auſi eſſent,
medio ſuſtulit. Quin & in factis ejus cæter
quin egregiis locum habuit crudelitas, ut du
judicem, injuſtitiæ reum, vivum deglubi p
léque detracta ſellam juſſit induci, in qua
lius jus diceret, paternóque ſupplicio ſui ſe
per officii commonefieret. Nec minorem
Ægyptios, quos armis ſubegerat, crudelitate
exercuit.

3. Quis vitæ ejus exitus?

Cùm de coorta in Perſia ſeditione certior
ctus eſſet, confeſtim in equum inſiliit, ex q
dum poſtmodum parat deſcendere, gladiu
fortè vaginâ excuſſum, in femore ſibi defi
Quo ex vulnere mortuus eſt Annô 3537

§. 3.

Darius Hyſtaſpis.

1. Quis tertius Perſarum Monarcha?

Darius Hyſtaſpis, nobilis Perſa forte for
na regnum adeptus. Cyri ſtirps, Camb
mortu

ortuo, exaruerat. Quapropter Persarum pri- ores eum Regem constituere decreverant, jus equus die præstituta exorientem Solem, rlarum DEUM, hinnitu suo omnium pri- us salutârit. Sors favit Dario, quem equus us ad Imperium evexit. Huic quinque & ginta, quibus regnaverat, annis, plurimum gotii Babylonii & Scythæ, atque inprimis Græci facessivêre.

Quo pacto rebelles Babylonios sub jugũ misit?

Insolito prorsus Zopyri ducis Persici stra- gemate. Hic naso & auribus sibimet præ- ctis ad Babylonios transiit, quamque cru- liter à Dario habito fuisset, non tam verbis, àm vulneribus ostendit, suam adversùs illũ peram prolixè offerens. Asseveranti fides est bita. Cùmque eruptione facta, Persas non e clade aliqua de composito repulisset, to- is exercitus dux constituitur, quo ad Dari- n adducto, cives refractarios ad deditionem compulit.

Quo successu expeditio in Scythas suscepta?

Contra hos Darius septies centena millia in iem eduxit; sed irrito planè eventu. Quip- : barbari in montes, quò tantus exercitus netrare haud poterat, recedentes, è suis la- bulis insultare etiam Dario sunt ausi, cui pi- em & murem cum sagittis dono misêre, si- nificaturi, Persas à Scytharum sagittis mini-

mè tutos fore, nisi vel cum piscibus in aq
degere, vel cum muribus sub terra possent c
litescere.

4. *Quæ bella cum Græcis gessit?*

Hos navali prælio vicit, victus vicissim
iis in campis Marathoniis. Tacendus hîc r
nimè est Cynægyrus miles Græcus, qui mi
ficũ planè virtutis suæ specimen edidit Qui
pe onustam hostium navem natando assec
tus, dextrâ primùm, tum levâ, & præcisâ
traque, mordicus arreptam è fuga retrah
moliebatur, donec & caput eidem abscissu
est. Darius porrò postquam è filiis suis X
xem regni hæredem dixit, provecta jam æ
te diem suum obiit Annô 3569.

§. 4.
Xerxes.

1. *Qua laude hic regnavit?*

Cladem parenti in agro Marathonio il
tam ulturus tricies centena, ut perhibent, n
litum millia trans mare in Græcos edux
Hunc tam numerosum exercitum cùm ex
dito loco contemplaretur, illacrymâsse ferti
secum reputans, paucis post annis ne unu
quidem tanto è numero superstitem fore

2. *Quæ magnificentiæ dicam, an amentiæ monumenta reliquit in Græcia?*

Hellesponto verbera infligi, ferreasque co
pede

les injici jussit, quòd is pontem, per quem
nscundum erat militi, aquarum impetu dis-
cerit. Pontis porrò structores capite idcir-
plectebantur. Inde mari quasi insultatu-
;, ponte gemino navibus septingentis jun-
cto, exercitum trajecit.

Quibus auspiciis cum Græcis conflixit?
Prorsus infaustis; Græci enim pauci licèt
mero, at virtute præstantes innumerabili
rsarum exercitu intra anni spatium ternis
æliis fuso fugatoque, Xerxem è Græcia u,
versa excedere compulêre. Nec feliciore
arte pugnavit Mardonius Persici exercitus
x, ad prosequendum bellum in Græcia re-
tus, qui & ipse non castris tantùm, sed &
tà exutus est, perpaucis tanto è numero
rsiam revisentibus. Inter auxiliarias Darii
hortes Artemisia quoque erat, Cariæ Re-
na celebratissima, quæ, Persis muliebrem a-
num gerentibus, virili planè constantia &
fortitudine cum hoste conflixit.

4. *Quam mortem oppetiit Xerxes?*
Post bellum hoc ob fœdas libidines vitæ-
ie turpitudinem suis tam odiosus esse cœpit,
ab Artabano, prætoriæ cohortis præfecto,
gio in conclavi trucidatus fuerit anno regni
vicesimo, mundi 3589.

§. 5.

Artaxerxes Longimanus.

1. *Qua laude Artaxerxes quintus Perſar Monarcha regnavit?*

Hic, quòd brachium ſeu manum dextra lævâ longiorem haberet, *Longimanus* dict occaſionem inde captavit, largiore manu liis ſubveniendi; unde omnium ſibi anim mirificè devinxit. In expeditionibus contra gyptos Græcosque ſuſceptis modo proſpe modò adversâ fortunâ uſus eſt.

2. *Quid eo regnante, factum Themiſtocle*

Inſignem hunc Græcorum ducem, qu ſuorum invidia Athenis ejecerat, Artaxerx ad ſe confugientem lætus lubensque exce ac licèt præpotentem antehac adverſari eundem ſit nactus; ob virtutem tamen, a mique altitudinem perbenigne ac planè ſilicè habuit. Nec alium belli, quod Ath nienſibus parabat, ducem optabat, quàm Th miſtoclem; qui tamen, ut hanc caperet pr vinciam, in animum inducere haud potu Ne igitur aut in patriam. quamvis ingrata impius, aut in Regem, de ſe optimè merit iniquus eſſet, mortem veneno ſibi conſciv

3. *Quo nomine in ſacris paginis Rex hic vocatur?*

Hic ex quorundam ſententia Aſſverus i

eſt;

, de quo in Estheris volumine crebra fit
ntio. Postquam imperii clavum perdiu,
iciterque tenuit, è vita migravit A. 3629.

CAPUT II.

e quinque posterioribus Persarum Monarchis.

§. I.

Darius Nothus.

1. *Quid de sexto hoc Persarum Monarcha memorandum?*

Hoc regnante templum Hierosolymitanum solutum tandem, rituque solemni inauguratum est.

Qua ratione Democritus Dariū, amore prorsus nfatuatum, ad saniorem mentem reduxit?

Mulierculam amore tam insano deperibat ex, ut nihil inausum intentatumque reliierit, quo eam, præcoci fato ereptam, ad vim revocaret. Democritus Philosophus hanc inferis suscitaturum se recepit, si ex omni ortalium numero tres duntaxat sibi nominantur, qui nullius unquam rei tædio per onem vitam fuissent affecti. Tria hæc nomia defunctæ tumulo inscripturum se, atque oc pacto in vitam protinus eam reducturum. dvertit Darius, quid Demorcritus vellet, stodoque exinde incepto destitit. Obiit A. 3649.

§. 2.

§. 2.

Artaxerxes Mnemon.

1. *Quid de hoc ſpeciatim commemorandum*

Septimo huic Perſarum Monarchæ, qui memoriæ felicitatem *Mnemon* ſive *memori valens* cognominatus eſt, multum negotii f… ceſſebat Cyrus frater natu minor, à matre i… primis Paryſatide adjutus, itemque à Græc… inſtigatus in fratrem Artaxerxem, à quo ac… tandem victus, interiit.

2. *Quæ Monarchæ hujus virtutes?*

Singulari erat humanitate ac beneficenti… Id quod præter alios paſtorum quiſpiam eſt e… pertus. Hic cùm Regem dono quodam, … Perſis mos eſt, proſequi vellet, at prohiben… paupertate haud poſſet, aquam è proximo ri… volâ exceptam Regi obtulit, cui pauperc… paſtoris propenſum in ſe animum aureâ pater… magnaque pecuniæ ſummâ remuneratus eſt.

3. *Quibus potiſſimùm vitiis virtutes has obſcuravit?*

Voluptatum illecebris nimiopere ſe ded… dit. Centum porro & quindecim filii ob v… tam, patris exemplo turpiter ac flagitioſè … ctam magno mœrore ſenē affecerant, quoa… è corpore exceſſit anno regni quadrageſimo… mundi 3689.

§. 3.

§. 3.

Artaxerxes Ochus.

1. *Quis octavus Perſarum Monarcha?*

Artaxerxes Ochus Mnemonis degener filius tyrannide infamis, qui, ut thronum ſibi ſtabiliret, mox à ſuſcepto Imperio è fratribus & propinquis octoginta contrucidari juſſit. Hac crudelitate populus vehementer commotus, ſeditionem moliebatur, quam tamen tempori ſedavit.

2. *Quæ ejus res geſtæ in Ægypto?*

Regionē hanc, quæ ab annis quinquaginta jugum excuſſerat, ſub Perſarum denuò imperium redegit. Cùm in Ægypto ſubſiſteret, bovem, ab incolis pro DEO habitum, mactari, & ſolemni epulo convivis apponi juſſit, ſubſtituto & in templum introducto aſino, cui Ægyptii bovis loco divinos deferrent honores.

3. *Quo facto interiit?*

Poſtquam ſceptrum ſex & viginti annos tenuit, veneno ſublatus eſt à Bagoa, ſibi perfamiliari, qui Regis corpus minutim conciſum felibus vorandum objecit: oſſa verò in gladiorum manubria convertit, ut Ochus vel mortuus tyrannidi deſerviret. Erat Bagoas ortu Ægyptius, qui eo ultionis genere injuriā bovi, DEO Patrio, illatam, vindicatū ibat. A. 3714.

§. 4.

Arſes.

1. *Quis nonus Persarum Monarcha?*

Arſes, Ochi filius, qui thronum regium nos haud ampliùs quatuor occupavit.

2. *Quis eum de medio ſuſtulit?*

Bagoas; cùm enim Arſes dicere auditus ſet, ſe in patris interfectorem commerito ſ plicio animadverſum, veneno ab eodem catus eſt.

§. 5.

Darius Codomanus.

1. *Quis Decimus atque ultimus Perſaru Monarcha?*

Darius Codomanus, quem Bagoas parric ad ſolium evexit; at paulo poſt deturbare de, propinato veneno, in animum indu: Quo comperto Darius proditorem hu ad ebibendum, quod miſcuerat, venenu compulit.

2. *Quis potentiſſimus Darii hujus antagon fuit?*

Alexander Macedonū Rex, cui Darius te pore breviſſimo Monarchiam univerſam ce re coactus eſt. Deſpexerat hic primò juve Macedonem, cui virgas cum pila & auri ma dono miſerat, innuens, ſe Alexandrum perin ac puerum habere, qui ferulæ etiamnum ſu

jaceat,

ceat, aptiorque sit crepundiis, quàm armis
ictandis: cui, ut cætera omnia suppeterent,
rvus certè belli pecunia defutura esset. At
ox contraria omnia ostendit præstititque ju-
nis Alexander, à quo Darius tribus decreto-
s præliis debellatus, post cladem ultimam
vitam, & regnum amisit A. 3724. post-
iam Monarchia hæc annos ducentos & o-
cto steterat.

Observationes.

De Monarchia Persarum.

Cur in Nabuchodonosoris statua Monarchia Persica pectore argenteo præsignabatur?

Ad ostendendam ejusdem potentiam, opulentiamque permagnam quidem; Assyriorum tamen potentiæ & opibus haud æquiparandã.

2. *Quo stimulante Persarum Monarchæ tot bella gessêre?*

Instigante potissimùm superbia, dominandique & Imperii amplificandi libidine.

3. *Cur Persæ milite licèt numerosissimo instructi ornatique, hostibus; Græcis præsertim, ut plurimùm succubuêre?*

Quia plus ostentationis præferebant, quàm virtutis bellicæ.

4. *Cur de tribus Persarum Monarchis Smerde, Xerxe II. & Sogdiano nulla hic mentio fit?*

Smerdis sycophanta erat, qui Smerdē, Cam-

byſis

bysis fratrem, mentitus, in regnum, quod
ptem mensibus tenuit, se ipse intrusit, ac p
inde inter legitimos Persarum Reges num
randus haud est. Xerxes II. & Sogdian
quòd tempore brevissimo regnârint, à plu
bus historicis prætermittuntur. Unde & n
qui brevitati, quoad ejus fieri potest, studem
supervacaneum esse duximus, de tribus hi
mentionem movere. Pseudo Smerdis Ca
bysi; Xerxes II. verò & Sogdianus Artaxe
Longimano proximè successêre.

5. Quid emolumenti Monarchia hæc attuli populo DEI electo?

Spatium huic facultasque data est collige
di sese, templumque & veri Numinis cult
instaurandi.

6. Quis Persiæ status ante stabilitam Monarchiam?

Regni primùm Assyrii pars hæc erat, à q
post Sardanapali tempora, avulsa, Medis,
tandem Cyro cessit.

PARS II.

PARS III.

De Monarchia Græcorum.

Pars hæc tria continet capita. In primo a- mus de Græciæ ſtatu ante fundatam Mo- rchiam; In ſecundo de rebus Græciæ memo- bilioribus imperante Alexandro M. Monar- iæ Græcæ conditore. In tertio de ſtatu Monarchiæ Græcæ poſt Alexandri obitum.

De Græciæ ſtatu ante fundatam Monarchiam.

§. I.

De primis Græciæ antiquæ temporibus.

1. *Quo tempore habitari cœpit Græcia?*

1. Sub annum mundi 1890. Ægialeus initi- n dedit Regno Sicyoniorum. 2. Regno ve- Argivorum Inachus A. 2199. Iſaaci Patri- chæ temporibus. 3. Moyſis tempore A. 46. regni Athenienſis fundamenta jecit Ce- ops, qui & Areopagitarum concilium longè lebratiſſimum inſtituiſſe fertur. 4. Regnũ acedemoniorum initium ſumpſit A. 2570. Thebanorum A. 2620. 6. Corinthiorum . 2645. 7. Micæneorum A. 2757. 8. Lydorum A. 2835. 9. Macedonum A. 3240.

2. Quo maximè tempore fabulæ apud Græcos invaluêre?

Vigebant hæ quingentis fermè annis usq ad A. M. 2895. quando Græci rerum gestar veritatem allegoricis ac symbolicis comm tis permiscuerunt, sive majoris inde auctori tis iisdem conciliandæ, sive ingenii exerc di causa.

3. Quæ fabulæ nominatiores?

1. Cadmus primus Thebanorum Rex litte è Phœnicia, ubi antè inventæ jam erant, Græciam invexit.

2. Argonautæ Jasone duce in insulam C chidem navigârunt ad vellus aureum, vel p tiùs thesauros ingentes inde avehendos, q bus post maxima pericula, laboresque exan tos tandem sunt potiti.

3. De Hercule heröe Thebano complura n morantur facinora, miranda prorsus. Ac p mò quidem cùm etiamnum in cunis vagir geminos angues elisit. 2. Jam adultus apr terribilem, omnia circumcirca pervastante in Erymantho Arcadiæ monte cepit. 3. Nemæa sylva inulsitatæ magnitudinis leon jugulavit, pellemque detractam pro chlan de gestavit. 4. In Hesperidum hortis dra nem interfecit. 5. In Thracia Regis Dion dis à se devicti corpus ejusdem equis dev randum objecit. 6. In Libya colluctaba

cu

n Antæo immani gigante, qui quoties ter-
n attigit, fortior ex lapſu ſurrexit, donec
rcules in aëra ſublatum ſuffocavit.
4. In Lernæa palude ſeptem capitum hy-
am, cui reſecto uno, plura mox capita ſuc-
ſcebant, peremit. Hæc aliaque facta com-
ra Poëtæ ingenioſis ſuis commentis nimi-
ere involverunt.
5. Hercules porrò poſt tot tantaque facinora
nphalen, Lidyæ Reginam, amore tam inſa-
deperibat, muliebri ut veſte indutus, nere
colũ viliſque inſtar ancillulæ eidem deſervi-
non dubitarit. Id quod Deianira, ejus con-
, tam indignè tulit, ut veſtem veneno inf-
m illi miſerit. Hanc cùm induiſſet, totus
rabiem actus, in Oeta monte conſtructâ py-
ſe ipſe combuſſit.
6. Hereös Græci, Agamemnon nempe, U-
ses, Achylles, aliique complures urbẽ Tro-
n, decem ipſos annos obſeſsam, ſtratagema-
tandem cepere. Namque induciarum tem-
re ingentem equum ligneum, milite refer-
n, per murorum ruinas in urbem immiſe-
nt, eâque incenſa, ac funditus everſa, ſolum
e conſperſerunt A. 2870.
7. Sub fabuloſa hæc tempora inclaruêre po-
ſimùm Prometheus, Atlas, Phaëthon, Deu-
lion, Orpheus, Midas, Ganymedes, Tanta-
, Perſeus, Bellerophon. Bacchus, Theſeus,

 Dædalus,

Dædalus, Icarus, Oëdipus, Atreus, & Thyest
&c. fabulosis omnes Græcorum carminibus
clyti.

§. 2.

De tempore intermedio Græciæ antiq

1. *Quo tunc loco statuque erant Græciæ regn*

Pleraque in Respublicas versa & mut
fuêre. Has inter eminebat Sparta & Athen
quibus diu multumque de principatu conç
tantibus, tandem Sparta prævaluit.

2. *Quid de Codro, ultimo Atheniensium Rege memoriæ proditum est?*

Bello gravi ac diuturno Athenienses in
& Lacedæmonios oborto, ex oraculo cogn
est, eos futuros superiores, quorum dux
hoste occisus esset. Igitur Codrus amore p
triæ pannoso vestitu indutus, ultrò se ab ho
bus interficiendum curavit, qui Regis cada
re agnito, memores oraculi, re infecta disc
sêre A. 2983.

3. *Quæ bella gessêre Græcorum Respublicæ?*

Non pauca cum Persis, eaque felicibus f
mè auspiciis. Inde turbis dissidiisque varii
psas inter Respublicas obortis, opes suas vir
que mutuò attrivêre.

4. *Qui ludi Olympii?*

Celebrabantur hi quarto quoque anno co
pleto circa solstitium æstivum ad urbem Oly
piam magno totius Græciæ concursu, ubi
ventu

atus cursu, saltu, disco, lucta, & cæstibus se ercebat. Qui igitur ex quinque hisce cer-adi generibus victor evasit, tanquam Olym-niçes triumphali pompa domum reduce-tur. Græci A. 3278. per Olympiades tem-ra supputare cœperunt. Olympias porrò tium erat quatuor annorum & quinti jam hoati.

5. Quid tempore hoc intermedio singulari insuper memoria dignum?

Tot viri, vel re militari, vel ingenuis arti-s ac disciplinis longè celeberrimi, quibus henæ potissimùm, & Sparta abundabat. emistocles, Miltiades, Cimon, Aristides, Pi-ratus, Agesilaus &c. genere Athenienses, o patria fortissimè dimicabant. E ducibus artanis celebratissimi fuêre Leònides, Pau-nias & Lysander. Draco & Solon Atheni-sibus, Lycurgus verò Spartanis leges præ-ipserant. Thales, Pittacus, Bias, Cleobu-s, Periander, Chilo, & Solon, septem illi æciæ Sapientes erant, famâ ubique notissi-. Homerus Poëtarum princeps, Herodo-s Historiæ parens, Æsopus auctor erat apo-gorum &c.

§. 3.

De tempore postremo Græciæ veteris.

. Quis Græciæ status tempore postremo ante conditam Monarchiam?

Macedonia haud amplum admodum, & ad usque temporis prope ignotum Græciæ regi ad totius orbis Imperium sensim cœpit adolscere. Regnaverat tunc Philippus Alexan Magni parens, qui, cùm urbium Græcarum vires opesque intestinis turbis ac dissensionibus distractas magnopere & diminutas conspexisset, in turbido piscari cæpit felici admodum successu. Quippe Græciâ universâ in potestatem redactâ, omnium tandem Ordinum consensu in ducem est electus. At enim cùm fortuna quàm maximè affulgeret, inter ipsa nuptiarum filiæ Cleopatræ solemnia interemptus est.

2. *Quinam scientiis & artibus tunc maximè eminuêre?*

Inter Philosophos Plato, Aristoteles, Socrates, Diogenes, Heraclitus & Democritus. Inter Mathematicos Archimedes cùm Euclide. Inter Poëtas Pindarus, & Sapho poëtria. Inter Pictores Apelles, Parrhasius, & Zeuxis. Inter Statuarios Phidias & Policletus &c.

CAPUT II.

De rebus Græciæ memorabilioribus, imperante Alexandro M. Græcæ Monarchiæ conditore.

Hoc capite agemus 1. De rebus ab Alexandro gestis ante susceptum Imperium. 2. De gestis

gestis ab eodem post aditā regni possessionem.
3. De ejusdem rebus gestis post stabilitam Monarchiam.

§. I.

De rebus ab Alexandro M. gestis ante susceptum Imperium.

1. *Quænam Alexander jam inde à puero magni, excelsique animi dedit specimina?*

Natus hic erat A. 3698. Cùm de Philippi parentis sui victoriis, etiā tum adolescentulus inaudisset, flens conquerebatur, nil sibi à parente relinqui, quod subigeret, ac debellaret.

2. *Quis Alexandrum ingenuis artibus informavit?*

Aristoteles, vir omni eruditione præstans, quo magistro ingentes in litteris progressus quinque annorum spatio fecit. Neque verò diligentiæ quidquam in se desiderari est passus, frequenter dictitans, se non modò amplitudine dominatûs, sed doctrinæ quoque excellentia super alios eminere velle.

3. *Quo animo in suum hunc Magistrum fuit Alexander?*

Summo semper honore prosequebatur Aristotelem, dicere solitus, plus eidem debere se, quam parenti suo: huic enim non nisi vitam; illi verò bene vivendi artem se referre acceptā.

4. Quo pacto Leonidæ moderatoris sui in Deos parsimoniam redarguit?

Cùm hic Alexandrum puerum plena manu thus aris ingerentem vidisset, submissium admonuit, parciùs nunc ageret, ac tum demum largiore manu thus adoleret, cùm regiones thuriferas subegisset. Cujus rei probè memor Alexander, cùm Arabiâ potitus jam esset, Leonidæ navim thure onustam misit, nuntiaríque jussit, thuri Diis adolendo nè porrò parceret.

5. Qua arte equum Bucephalum domuit?

Equus hic generosissimus ingenti pretio venalis proponebatur Philippo Alexandri parenti, qui tamen illum ob ferocitatẽ perparvi; plurimi contrà æstimabat Alexander, effecturum se pollicitus, ut ferociam poneret. Ridente ad hæc Philippo, equum confestim aggreditur Alexander. Cùmque advertisset, illum suimet corporis umbram perhorrescere, recta Soli eundem obvertit, miraque agilitate conscendens, ferocientem caballũ eâ dexteritate circumegit, ut Philippus parens totus primùm attonitus, dein manantibus præ gaudio lacrymis Alexandrum oscula inter & amplexus sic compellarit: *Fili mi, aliud tibi regnum quære; siquidem Macedonia te non capit?*

6. Quid de eodem Bucephalo porrò memorandum?

Quando ornatus erat, armatúsque ad prælium,

lium, non nisi Alexandrum sessorem admisit, cui operam mirè fidelem semper commodavit, in pugna præsertim cum Poro Indorum Rege inita, ubi pluribus confossus vulneribus, Alexandrum, præsenti periculo ex acie subductum, in tuto collocavit, ac tum demum vitam positurus procubuit.

§. 2.

De rebus ab Alexandro M. gestis post aditam regni possessionem.

1. *Quæ facta Alexandri memorabiliora in Græcia ante bellum Persicum?*

Anno ætatis vigesimo regni gubernaculis admotus, mox Græcos nominis sui terrore ita complevit, ut omnes eidem se submiserint; exercitusque adversus Persas imperatorem, uti antea Philippum, designârint, solis Lacedæmoniis refragantibus, quos idcirco semper in hostium numero habuit. Inde compluribus populis vi armorum subactis, Thebanos, quod defecissent & ipsi, & totam Græciam ad defectionem solicitasent, acie vicit, urbem eorum cepit, incenditque, ac triginta millia servituti addicta, venum exposuit. Aristoteli porrò hortanti, animo bellandi avido usque eò imperaret, dum firmiore esset corporis robore, respondit, timendum omnino esse, nè hujusmodi procrastinatione tempus & occasio opportunissima è manibus dimittatur. Igitur e-

xercitum in Asiam trajecit, obfirmato prorsus animo, eam universam sub imperium suum redigendi.

2. Quo successu Alexander bellum gessit Persicum?

Alio prorsus, atque Darius sibi persvaserat. Hic enim Alexandrum velut juvenem insolentem ac temerarium despicatui habuit, utpote qui tantillo, quadraginta forsan millium, exercitu instructus, in regnum tam vastum ac præpotens, quale Persia esset, invadere non dubitaret.

3. Ubinam Alexander cum Darii ducibus primùm conflixit?

Ad Granicum amnem, ubi cum sexcentis Persarum millibus congressus, ingentem edidit hostium stragem, non sine periculo tamen. Quippe singulari certamine cum Darii genero dimicans, hunc quidem peremit; at eodē tempore à Rhosace Persa fatalem ictum vibrante, haud dubiè occisus fuisset, nisi Clitus, è ducibus unus, interempto ocyùs percussore, Regē præsenti periculo eripuisset.

4. Quando & ubi altera commissa est pugna?

Anno sequenti ad Issum Ciliciæ urbem, ubi Darius centum & decem millibus cum pretiosissima supellectili desideratis, matrem insuper, & conjugem, liberosque captos in victoris arbitratum dedere coactus est. Plurimæ exinde urbes, regionesque Alexandri fidei se permisere,

sêre, quas inter Sidon, ubi Abdalonymus ex horto, quem excollendum ſuſcepit, in regium faſtigium eſt evectus.

5. Num & urbs Tyrus Alexandri imperium accepit?

Sola hæc victricibus ejus armis ſeſe opponere auſa, poſt operoſiſſimam ſeptem menſium obſidionem vi tandem atque impetu capta direpta, atque in cineres redacta eſt. Et erat ſanè res admiratione digniſſima, quòd Alexander fretum præaltum, ac ſeptingentos paſſus latum, urbem, inter & continentem interjacens, labore incredibili opplendum, jactoque aggere, militem urbi admovendum curârit?

6. Quo in Judæos animo fuit?

Hos pariter in ordinem redigere ſtatuit, quòd poſtulata ſubſidia denegâſſent. At ſecùs omnino poſt ejus Hieroſolymam adventum res cecidit. Vix enim ante urbis portam Jaddum ſummum Sacerdotem, cum Levitis ſibi occurrentem, conſpexit, tòtus repente in alium, DEO ſic diſponente, mutatus, ſummo in honore Pontificem habuit, & poſtquàm vero deiin Numini in templo litavit, Judæos amicitiæ fœdere ſibi junxit.

7. Quas pacis conditiones Darius Alexandro tulit?

Huic filiarum unam in uxorem regníque dimidium in dotem obtulit. Verùm Alexander

ad pa-

ad pacis conditiones ut descenderet, induci haud potuit, causatus, nec cœlum duos soles, nec Asiam duos supremos capere dominos.

8. *Ubinam tertia pugna decretoria est commissa?*

Ad Arbela Assyriæ oppidum, ubi Darius, licèt decies centena bellatorum millia in aciem eduxerit, ingenti denuò clade accepta, in fugam conjectus est.

9. *Quam mortem oppetiit Darius?*

Hunc Bessus satrapa, aureis compedibus vinctum, in sordidum vehiculum, pellibus, undique contectum imposuit, ubi multis posteà vulneribus confossus miserè periit.

10. *Quid ad hæc Alexander?*

Mortem tam indignam peracerbè tulit, meritasque de Besso parricida expetiit pœnas. Corpus porrò exanime matri Darii misit, regio apparatu sepeliendum. Inde Monarchiæ totius possessione adita, Asia universâ solus potiri cœpit.

§. 3.

De Alexandri M. rebus gestis post stabilitam Monarchiam.

1. *Qualis Alexander post vindicatã Monarchiã*

Cum veste Persica mores quoque barbaros induit. Præcipuè verò ebrietate, iracundiâ, & crudelitate pristinum nominis sui splendorem haud parùm obscuravit.

2. *Qua*

2. Quæ ejus facinora vituperabiliora?

1. Persepolin regiam longè magnificentissimam ebrius, ab ebrio scorto impulsus, subditis ipse facibus, in cineres redegit. Cujus rei die postero seria, sed sera nimis pœnitentia subiit Regem.

2. Clitum, amicorum fidelissimum, deque se optimè meritum, utpote à quo primo in prælio morti ereptus fuerat, temulentus & irâ percitus inter epulas occidit, quòd Regi insolentiùs se jactanti obstrepere sit ausus.

3. Callisthenem Philosophum crudeliter tortum, naso & auribus abscissis, in ferrea cavea per ludibrium circumduci jussit, quòd nimiã ei arrogantiam, qua divinos adeò honores sibi deferendos curavit, exprobrâsset.

3. Quem finem vivendi fecit Alexander?

Postquam Hephæstion Ecbatanis ex crapula obiit, Alexander quoque Babylone potu nimio vitam suffocavit. Fortè inter epulas, quas sumptu maximo persæpe adornabat, cùm famoso potore poculis tamdiu decertabat, donec vehementibus stomachi doloribus ac febri correptus decubuit. Cùmque calores internos affuso largiter mero restinctum iret, in phrenesin incidit, pauloque post anno ætatis tricesimo tertio, Mundi 3730. è rebus humanis excessit. Sunt, qui Alexandrum veneno sublatũ existiment. Atque ita in ætatis flore morte improvisa

provisa extinctus est, qui paulò antè orbem propè universū perterrefecerat: quòdque longè probrosissimum, hic talis tantusque orbis terrarum domitor, vitio, quod in mediastinum potiùs, quàm in Principem cadere solet, turpissimè succubuit.

CAPUT III.

De statu Monarchiæ Græcæ post Alexandri M. obitum.

Alexander solus & unicus erat, qui Monarchiam Græcam, eamque haud ampliùs sex annis, tenuit indivisam. Inde stirps ejus intra annos duodecim funditus excisa; Monarchia verò in partes quatuor, totidemque regna, Macedonicum nempe, Asiaticum, Siriacum, & Ægyptiacum distracta est. Regia porrò insignia sibi vindicârunt ii ipsi, qui vivente Alexandro rem militarē, eoque mortuo provincias potestate vicaria administrandas susceperunt.

§. I.

De Regno Macedoniæ.

1. *Quamdiu regnum hoc porrò steterat?* Annos ferme 157. Regibus septendecim Alexandro succedentibus. Primus erat Antipater: penultimus verò Philippus, qui licèt ob initū cum Carthaginensibus contra Romanos fœdus duriùs ab his haberetur, regno tamen depulsus non est.

2. *Quan-*

2. Quando regnum hoc in Provinciæ formam redactum est?

Perseus Macedoniæ Regum ultimus instaurato cum Carthaginensibus adversùs Romanos fœdere, captus ab his, Romamque abductus biennio post obiit Macedoniæ regno Romanis exinde Provinciis adjecto A. 3887.

§. 2.

De Regno Asiæ.

1 Quo tunc statu res Asiæ minoris fuerant?

Regnum hoc Antigonus obtinuit; quod tamen ultra annos sex & triginta haud steterat, regnoque Syriæ aliquamdiu adjunctum, in quatuor tandem regna minora. Ponticũ nempe, Pergamenum, Armenium & Parthicum dividebatur.

2. Quinam tandem regnis hisce potiti sunt?

Omnia, postremo excepto, Romani ante Christi ortum in ditionem suam redegêre. Ac Ponticum quidem sub Mithridate, Pergamenum sub Attalo, Armenium verò sub Tigrane, qui ultimùm omnes regnaverant, occupârunt. Regnum porrò Parthicum, ante Christum natũ non subegêre.

§. 3.

De Regno Syriæ.

1. Quis regni hujus status tunc erat?

Ducentis & undequinquaginta annis Reges duo

duo & viginti rerum potiebantur. Primus erat Seleucus. Antiochus porrò Epiphanes, tyrannus illæ ſæviſſimus, Judæos vehementer, afflixit, qui & Machabæos exquiſitis ſuppliciis excruciatos necari juſſit.

2. *Quis ultimus Syriæ Rex erat?*

Tigranes, qui ab Romanis regno hoc, in Provinciam exinde redacto, pulſus, Armeniâ tamen, alterum ſuum regnum, quoad in vivis erat, retinuit.

§. 4.
De Regno Ægypti.

1. *Quid de hoc ſummatim commemorandum?*

Regnum hoc Moyſis jam temporibus Reges primùm obtinuerant, Pharaones omnes dicti, Inde Perſis, tum Græcis, ac tandem, poſtquam Reges tredecim ab Alexandri obitu trecentis propemodum annis imperaverant, Romanis ceſſit. Fuit proinde Ægyptus extrema Græcæ Monarchiæ pars, quæ omnium diutiſſimè tenuit. Primus Rex Ptolomæus Legides (hoc eſt, filius Lagi) erat, à quo omnes deinceps Ægypti Reges Ptolomæi ſunt appellati.

2. *Quo præcipuè monumento Ptolomæus Philadelphus gloriam ſibi immortalem comparavit?*

Bibliothecâ illâ longè celeberrimâ, ſepties centena librorum millia complectente, quos inter & Sacra Biblia, à duobus & ſeptuaginta Judæis virtute & doctrinâ præſtantibus ex lingva Hebra-

Hebraica in Græcam mirabili prorſus non ſententiarum modò, ſed & verborum conſenſione traducta, uti in Opuſculo I. meminimus.

3. Quæ demum occaſione Regnum hoc in Provinciam eſt redactum?

Cleopatra, ultima Ægypti Regina, cum novo ſuo marito Antonio acie victa. ne in triūpho duceretur, vel hauſto veneno, vel, ut alii perhibent, aſpidis pectori admotæ, morſu interiit. Atque ita Ægypto ab Romanis occupata, Græcorum Monarchia, cùm annos ſtetiſſet trecentos, penitùs collapſa eſt A. 4024.

Obſervationes.

De Monarchia Græcorum.

1. Cur Monarchia Græca in Nabuchodonoſoris ſtatua ventre æneo, repræſentata eſt?

Quemadmodum metallum hoc duritie ac ſoliditate aurum & argentum vincit; ita Alexander, Monarchiæ Græcæ conditor, & ſua, & militum ſuorum fortitudine planê invicta Aſiam univerſam perdomuit. Accedit, quod æs non perinde atque aurum & argentum fulgeat. Pari ratione Alexander factis fortibus excellere maluit, quàm inani ſplendore mortalium oculos perſtringere &c.

2. Cur olim Græcia tot tantiſque viris, belli uſu, omnique eruditione præſtantibus abundavit?

Diſciplinæ ſeverioris, legumque ſapientiſſimarum fructus hic erat.

3. Quid

3. *Quid est, quòd Alexander manu tam parva numerosissimas Darii copias profligârit?*

Macedones viri erant ferrei propè pectoris & animi, re militari à teneris subacti, duratique: Persæ verò molles, effœminati, deliciisq; innutriti.

4. *Quem in finem ludi Olympici celebrabantur?*

Ut hisce præludiis juventus Græca ad omnis generis exercitationes bellicas assuefieret ac duraretur.

5. *Quid Alexandrum ad Monarchiam Persicam armis subigendam adegit?*

Insatiabilis eminendi cupiditas, qua ingens ejus animus continuò flagrabat.

6. *Cur Alexander devictâ Asiâ tantopere à se ipse degeneravit?*

Id otio & luxuriæ, Rerumpublicarum pesti exitiosissimæ erat potissimùm adscribendum.

7. *Cur Monarchia Græca mox ab Alexandri obitu divisa fuit, & distracta?*

Quòd nemo quisquam, Alexandro par, supererat, qui Imperium tam vastum animi sui amplitudine capere, sartumque posset ac tectum conservare.

8. *Numne Alexander, in supremo licèt felicitatis fastigio locatus, verè beatus esse dicique potuit?*

Haudquaquam; quod enim operosè admodū ac dificulter obtineri, servarique potest, quòd-

que

que tam brevi durat tempore, animum bene constitutum explere satiareque haud potest.

9. Quo pacto DEUS hac ipsa Monarchia in populi sui electi emolumentum est usus?

Pusillum hunc gregem ab immensa propè Græcorum potentia mirificè tutabatur; tametsi à Syriæ tyrannis eum premi aliquamdiu, idque haud exiguo ejusdẽ emolumento, minimè verò opprimi sit passus. Atque ita jam tunc præsignificatum est, DEUM futuris quoque temporibus Ecclesiam suam paternè semper mirificèque protectum.

10. Quid porrò ex historia hac discimus?

Quàm inanis & fluxa sit omnis utut ad culmen pervenerit, humana potentia, & magnificentia; quæ in & cum Alexandro tam citò subitoque rursus evanuit.

PARS IV.

De Monarchia Romana.

Pars hæc ob rerum copiam in duas porrò dividenda est sectiones. In priore agemus de rebus Romanorũ memorabilioribus ante Monarchiam; in posteriore verò de Monarchis sive Imperatoribus Romanis usque ad Constantinum Magnum.

Sectio I.

De rebus Romanorum memorabilioribus ante Monarchiam.

Hic memorandum 1. de Italiæ ſtatu ante Urbem conditam. 2. De ſtatu Romanorũ poſt Urbem conditam ſub Regibus. 3. De rebus Romanorum ſub Conſulibus.

CAPUT I.

De Italiæ ſtatu ante Urbem conditam,

1. Quis Italiæ ſtatus ſub primis ejusdem Regibus?

Hac de re nihil fere cognitum & compertũ habemus, cùm pleraque omnia figmentis ſint conſperſa. Ad Romulum usque unus & viginti Reges, atque ex his omnium primus regnâſse fertur Janus. Hic poſtmodum in numero Deorum repoſitus, gemina facie pingebatur. Alterâ, eaque juvenili, Regis hujus in poſterum providentia, ſenili altera rerum præteritarum uſus atque experientia denotabatur. Ejus poſtea honoribus Romæ templum Pacis excitatum eſt, quod tempore belli patebat, pacis verò tempore occludebatur.

2. Quæ rerum in Italia converſio poſt exciſam Trojam?

Æneas Princeps Trojanus anno ab orbe condito. 2871. cum filio ſuo Aſcanio in Jtali

delatus,

elatus, Laviniam, Latini Regis filiam, uxo-
em duxit, ſoceroque demortuo, Latinorum
egnum jure hæreditario obtinuit.

3. *Quid de Proca, ejusque filiis Numitore & Amulio commemorandum?*

Percupiebat Procas, ut gemini hi filii poſt
nortem ſuam regnum inter ſeſe dividerent.
t Amulis id ſibi totum vindicatũ ibat. Pulſo
gitur Numitore fratre, hujusque filio inte-
empto, Iliam ſive Rheam Sylviam, Numito-
is filiam, in Veſtalium Virginum cœtum co-
ptandam curavitt, ut ſic metu fraternæ ſobo-
s liber, regnum ſolus poſſideret.

4. *Num votorum metam attigit?*

Neutiquam; nam Rhea Sylvia haud multò
oſt Romulum ac Remum uno eodemque e-
ixa eſt partu, quos Amulius confeſtim Ti-
eri ſubmergi juſſit. Verum aqua tunc reſta-
nans gemellos hoſce ripæ applicuit, ubi lu-
æ, ut ferunt, ſeu potiùs mulierculæ, quam
aſtores ob profanatum pudorem *Lupam* vo-
abant, lacte enutriti, indeque à Fauſtulo pa-
tore educati fuêre.

5. *Quæ porrò ſors utrique obvenit?*

Cùm ambo adoleviſſent, atque ab educato-
e ſuo cùm de generis claritate, tum de A-
nulii ſævitia edocti fuiſſent, coacta paſtorum
& convenarum manu, Amulium adorti, ſua-
net in regia contrucidant, avumque Numito-

rem in regnum restituunt. Hic grati animi ergo copiam iis dat urbis ædificandæ. Qua illi potestate usi urbem Romam condunt sub annum mundi. 3301.

CAPUT II.

De statu Romanorum post Urbem conditam sub Regibus.

§. I.

Romulus & Remus.

1. *Quid de Romulo primo Romanorum Rege proditum est memoriæ?*

Hic Urbem reapse condidit, suoque de nomine Romam appellavit; nam Remum in ipso propemodum operis hujus exorsu de medio sustulit, quòd depressiora novæ urbis mœnia, quasi fratri insultaturus, transiliisset. Urbem ut frequentaret, convenis receptaculum, variorumque scelerum reis asylum aperuit. Vicinis porrò connubia novo populo præcisè negantibus, Romulus occasione ludorum Romæ celebrandorũ, Sabinas, aliasque virgines, quas spectandi cupiditas illuc pellexerat, rapi jubet.

2. *Quis rei tam insolentis exitus?*

Grave Romanos inter ac Sabinos coortum est bellum, quod tamen haud diu tenuit, ipsis, quæ raptæ fuerant, Sabinis se interponentibus, palamque profitentibus, ab Romanis maritis se nunquam discessuras. Quapropter Sabin

cum

cum Romanis pacem & amicitiam perpetuã junxêre.

3. *Quam reipublicæ formam induxit Romulus?*

Populus in tribus ſuas diviſit, quarum ſingulis ſinguli tribuni præerant. Centum quoque Senatores legit, quorum conſilio in adminiſtranda republica uteretur. Hi ab honore atque ætate *Patres*, *patritiique* progenies eorũ appellati. Ob nimiam ſeveritatem clam de medio, ut ajunt, ſublatus eſt. A. 3338. indeque in deorum numerum relatus, Quirini nomine coli cœpit.

§. 2.

Numa Pompilius, & Tullus Hoſtilius.

1. *Qua laude Numa Pompilius ſecundus Romanorum Rex magiſtratum geſſit?*

Hic ortu Sabinus, ſacra ritè procuravit, flaminesque inſtituit, ac præter alia templum Jani exſtruxit, variis ritibus, qui ad Deorum cultum pertinent, adjectis. Annum in menſes duodenos, cùm priùs nonniſi denis conſtaret, diviſit, atque ita Republicâ ſapientiſſimè ordinatâ, in commune mirificè profuit.

2. *Qualis Tullus Hoſtilius, tertius Romanorum Rex?*

Populum Romanum, otio, pacisque artibus ſub Numa aſſuetum, ad belli ſtudia revocavit, bellumque non unum proſperè confecit. Eo

regnante, Horatii trigemini fratres Romani, cum Curiatiis, trigeminis itidem fratribus Albanis congressi bellum diremêre. Primo mox impetu duo Horatii occubuêre. Tertius porrò superstes tribus Curiatiis singulatim peremptis, palmam obtinuit. Regnârat Tullus usque ad annum 3414.

§. 3.

Ancus Martius, & Tarquinius Priscus.

1. Quis quartus Romanorum Rex?

Ancus Martius, qui Urbem amplificavit, novisque cinxit mœnibus, atque Ostiam urbem ad Tiberis ostium condidit. Imperavit usque ad annum 3438.

2. Quis Anco Martio successit?

Tarquinius Priscus, qui Corintho Græciæ urbe oriundus, Romæ domicilium fixit. Hunc ob insignem prudentiam Ancus Martius geminis suis filiis tutorem instituit. Quo munere ea fungebatur dexteritate, ut ipsum tandem regnum obtinuerit. Regiorum porrò insignium usum, pluraque hujusmodi Romam invexit. Regnavit usque ad annum 3476.

§. 4.

Servius Tullius, & Tarquinius Superbus.

1. Quæ Servii Tullii, sexti Romanorum Regis gubernandi ratio?

Perquàm laudabilis; nam & Urbis pomeria denuò protulit, & Rempublicam accuratâ re-

xit disciplinâ, occisus tandem à Tarquinio genero A. 3520.

2. *Quis septimus ac postremus Romanorum Rex?*

Tarquinius ob animi elationem *Superbus* dictus, homo ferox & truculentus. Hic tanto, quo regnabat tempore, si Capitolium Romæ exstructum excipias, vix quidquam laude dignum gessit?

3. *Quo pacto Gabios, Volscorum urbem in potestatem suam redegit?*

Fraude ac dolo Sexti, filii sui. Hic cùm Gabios, patris quasi sævitiam declinaturus, cum amicorum fidissimis transfugisset, indeque suorum quempiam Romam sciscitatum ad patrẽ misisset, is responsi loco in horto summa papaverum capita decussit, hoc facto innuens, primoribus quisbuque urbis Gabiorũ capita similiter demetenda esse.

4. *Cur Tarquinius cum universa familia in exilium est ejectus?*

Cùm ob sua, tum ob suorum, Sexti præcipuè, Lucretiam matronarum castissimam violantis, flagitia, quæ Tarquiniorum nomen tam invisum omnibus, odiosumque reddidêre, ut Romani regiæ deinceps dominationis jugum penitùs excusserint. Quocirca gemini mox consules, qui Rempublicam administrarent, lecti fuêre A. 3545.

CAPUT III.

De Rebus gestis Romanorum sub Consulibus.

Hic agendum 1. generatim de novi regiminis forma post abolitum regiũ nomen. 2. De rebus gestis Romanorum ante bellum Punicum. 3. De triplici bello Punico. 4. De bellis externis post eversam Carthaginem. 5. De bellis intestinis ante fundatam Monarchiam.

§. I.

De novi regiminis forma post abolitum regium nomen.

1. *Quis Romanam rexit Rempublicam post Reges exactos?*

1. Bini quotannis Consules creabantur, quorum potestas amplissima ac penè regia, sed unius duntaxat anni spatio circumscripta erat. 2. His dein tribuni plebis, populi postulatu, adjungebantur, qui plebeios à Patritiorum potentia, injuriisque vindicarent. 3. Inde invalescente sensim plebeiorum potentia, amotis ab Officio Consulibus. Decemviri surrogabantur, donec paucis post annis res ad Consules rediit. 4. Postea ob immodicam plebis libertatem ac licentiam modò Tribuni militares, modò Consules magistratum alternatim gerebant, quoad tandem inter omnes convenit, ut alter Consulum deligeretur è plebe, quæ hujusmodi

jusmodi electionem diu multumque urgebat. Atque hæc regiminis forma usque ad Monarchicum Cæsarum imperium tenuit.

2. *Ecquodnam Dictatoris erat officium?*

Creari hic, periclitante Republica, solebat, cui summa, regiaque, at nonnisi semestris potestas erat. Inde magistratu abiens, eorum, quæ gessit, rationem reddere debuerat. Post Reges exactos usque dum Cæsares rerum sunt potiti, Romani perpetua, eaque prosperis ut plurimùm, auspiciis, bella gessêre.

§. 2.

De rebus gestis Romanorum ante bellum Punicum.

1. *Quid de his summatim memorandum?*

Intra annos quingentos usque ad belli Punici initium Romani Italiam universam armis subegêre, sicque imperii sui, antea perangusti, fines magnopere prorogârunt. Inde complura, eaque sanguivolenta exorta sunt bella, è quibus septem duntaxat commemorabimus, nempe. 1. Hetruscum. 2. Vejens, 3. Faliscum. 4. Gallicum. 5. Samniticum. 6. Latinum. 7. Tarentinum.

2. *Quæ belli adversùs Hetruscos suscepti origo?*

Tarquinii, Româ ejecti, Porsenæ, Hetruscorum Regis auxilium imploraverant, hujus ut ope in regni possessionem restituerentur. Condixit operam Porsena, sed eximia prorsus Horati

rati Coclitis, & Mutii Scevolæ virtute ab incepto desistere coactus est.

3. *Quis Horatius Cocles?*

Nobilis Romanus, qui hostium, urbi imminentium, impetum, in sublicio Tiberis ponte dimicans, tamdiu sustinuit solus, dum pons à tergo solveretur. Inde in aquas desiliens, ad suos tranavit incolumis.

4. *Quis Mutius Scevola?*

Nobilis pariter Romanus, qui personato habitu in Porsenæ castra se contulit, Regem occisurus. Sed per errorem unum de Regis administris, quem ex nitidiore corporis cultu Regem esse conjectaverat interemit. Hoc cognito errore, quasi suppliciũ de aberrante dextra sumpturus, hanc foculo injectam adurit, Regique denuntiat, trecentos juventutis Romanæ principes in ejus caput conjurâsse, qui errorem, à se commissum propediem correcturi essent. Hoc sermone, animoque tam intrepido Pórsena totus consternatus, Mutio libertatem, Romanis verò pacem ultrò obtulit A. 3547.

Quæ Fabiorum in bello Vejente fortuna?

Bellum hoc soli Fabii, gens Romanorum nobilissima, conficiendum suscepêre. Sex igitur supra trecentos cum magna clientum turba hostem adorti, iteratis hunc velitationibus vincunt, quoad tandem in insidias pertracti, ad unũ omnes cecidêre, unico, qui per ætatẽ armis

mis necdũ idoneus erat, in Urbe relicto A. 3555.

6. Quid in bello, contra Faliscos suscepto, memoratu dignum?

Falerios, Faliscorum metropolim, cùm obsedisset Camillus, Ludimagister cum nobilioribus pueris deambulationis obtentu urbe egressus ad hostem universos abduxit, ut obsessi ad pignus longè carissimũ redimendum dedere se cogerentur. Nec exiguam idcirco gratiam à Camillo initurum se speraverat. At hic detestatus perfidiam, pueros singulos virgis instructos, proditorem, nudatũ, vinctumque cædere & in urbem jussit reducere. Quo facinore planè egregio oppidanorum animos tantopere sibi devinxit, ut summa omnes voluntate eidem se permiserint A. 3660.

7. Quis exitus belli Gallici?

Galli ingenti cum exercitu Italiam ingressi, direpta incensaque Urbe, Capitolium obsederant. Jamque in muros actu evasêre, cùm insolito anserum clangore excitatus Marcus Manlius, arcis præfectus, hostem deturbat. Ex quo tempore in Capitolio anseres magno in honore sunt habiti. Tandem Manlio cum Gallis convenerat, ut hi acceptis mille auri libris, obsidionem solverent. Verùm dum non sine altercatione aurum expenditur, Camillus Dictator tumultuario cum exercitu supeveniens, Gallos ex improviso adoritur, Romanique territorii finibus exterminatos præda o-

mni exuit. Sæpius quidem belli exinde fortunam tentârunt Galli, sed magna semper strage fusi fugatique fuêre.

8. Quodnam sub hæc tempora virtutis specimen edidit Curtius, nobilis Eques?

Grassante per Urbem pestilentia, terraque medio in foro inter undantes fumi, flammarumque globos immensùm dehiscente, ex oraculo cognitum est, ad calamitatem hanc depellendam in hiatum injiciendum esse id, quo Romani plurimùm possunt. Curtius, reputans secum, nil quidquam esse animo generoso potentius, pretiosa veste, armisque indutus, equum conscendit, seque in fori hiatum ultro præcipitem dedit A. 3692. ex quo tempopore pestilentia cœpit remittere.

9. Quibusnam auspiciis Romani cum Samnitibus bellârunt?

Diu multùmque Romanis connitendum erat, ut armis tandem subigerent Samnites, à quibus in ultimas adducti sunt angustias ad Caudium oppidū, ubi circumcirca obsessi, inermes ac seminudi ignominiæ causâ sub jugo (tribus nempe hastis, humi fixis duabus, superque eas transversâ unâ deligatâ) transire cogebantur. Quam ignominiam Romani pœnâ talionis, ac demum internecina Samnitium excisione sunt ulti A. 3782.

10. Quid in bello cum Latinis gesto memorabile?

Hoc in

Hoc in bello Manlius Torquatus, Romani exercitus dux, filium, quòd contra, atque in mandatis habebat, cum hoste congredi ausus esset, capite plecti jussit, quamvis gloriosus ex acie victor redierit A. 3715.

Sub finem bellè omnino, feliciterque cessit Romanis, quorum classem Tarentini piratarum more invaserant, missosque, qui de injuria conquererentur, legatos ignominiâ insuper affecerant. Quapropter bellum iis illatũ est. Primo mox prælio victi, à Pyrrho Epirotarum Rege suppetias flagitârunt, qui elephantorum, ad id usque temporis in Italia nunquam visorum conspectu Romanos oppidò consternatos, devicit quidem, sed tanto & suo, & suorum dispendio, ut palàm sit fassus, hujusmodi victoriam suis se hostibus exoptare. Cæteris in præliis omnino succubuit; unde post annos sex non invitus in patriam remigravit, Tarentinis in Romanorum exinde potestatem redactis.

§. 3.

De triplici bello Punicô.

1. *Quæ primi belli Punici semina?*

Carthaginenses, Africæ populus, etiam Pœni, eorumque regio terra Punica vocabatur, Unde bellum hoc Punicum appellabant Romani. Horum prosperas admodum expeditiones, in Italia susceptas, iniquo dudum animo ferebat Cartha-

Carthago, celebris olim urbs. Cumque haud ex vano metueret, ne Romanorum potentia nimium quantum augesceret, animum induxit, bello eosdem lacessere. Cujus rei peropportuna brevi occasio est oblata. Cùm enim & Romani & Pœni Siciliam sibi vindicatum irent, ad arma utrinque conclamatum est.

2. Quis belli hujus exitus?

Tribus & viginti annis, quibus bellum hoc tenuit, terra maríque acerrimè dimicatum est, victoribus ut plurimùm Romanis. Unde petentibus Carthaginensibus pax tandem data est his conditionibus, Siciliâ ut omnes excederent, grandemque pecuniæ summam Romanis penderent A. 3812.

3. Quæ secundi belli Punici origo?

Hannibal Carthaginensium dux longè celebratissimus Saguntum Hispaniæ urbem arcta undique obsidione presserat. Cùm igitur Saguntini fœdere juncti essent Romanis, hi ad eorũ partes suscipiendas astringebantur.

4. Quid de Hannibale memoriæ proditum est?

Hic novem haud ampliùs annos natus jurejurando ad aras sese obstrinxerat, perpetuum nomini Romano inimicum se fore. Ut primùm igitur adoleverat, Pœnorũ exercitũ per Alpes in Italiam traduxit, ubi quaternis mox præliis vicit Romanos, quorum ampliùs quadraginta millia in ultimo prælio, ad Cannas

com-

commissô, occubuêre, Nobiliumque multitudo tanta, ut annulorum aureorum modii complures sint collecti, quos Hannibal Carthaginem misit.

5. Quid ad hæc Romani?

Tantæ cladis nuntio summopere omnes consternati fuêre; actumque erat de Urbe, si uti novisset victoria Hannibal, nec spatiũ sese colligendi indulsisset Romanis, è quibus Fabius Maximus cunctando (unde & *Cunctator* dictus) Hannibalẽ tamdiu moratus est, dum Romani, instauratis viribus, hosti repellendo pares essent.

6. Quibus porrò auspiciis bellârunt Romani?

Hannibal longiorem in Italia moram pertæsus, novas Carthagine suppetias accersiverat. Jamque Asdrubal Hannibalis frater octoginta millia adduxerat, cùm ab Romanis ex improviso est interclusus ac profligatus, antequam suas cum fratris copiis conjungeret. Hannibal exinde Africam repetiit, quem Scipio, à perdomita Africa *Africanus* dictus, tanta affecit clade, ut Carthago pacem petere coacta fuerit, quam his obtinuit conditionibus, nullum ut bellum insciâ & inconsultâ Româ deinceps susciperet, navesque omnes, triginta exceptis, exarmaret A. 3852.

7. Num confecto hoc bello Punico pax & otium fuit Romanis?

Coortum exinde est bellum Macedonicũ & Asia-

Asiaticum victoribus utrobique Romanis, qui regno Macedonico & Syriaco sunt potiti.

8. *Quæ tertii belli Punici origo?*

Pœni post quinquaginta annorũ pacem Masinissæ Numidarũ Regi, Senatûs Populique Romani injussu, contra ac pacti olim fuerant; arma intulêre, quos proin, tanquam fœdifragos, bello persequi statuerant Romani. Ex his Cato Carthaginẽ, tot turbarum seminarium, solo æquandam censebat. At Scipio nimiam ejusdem potentiam infringendam quidem, at non penitùs opprimendam esse autumabat, ut Romani armis identidem exercerentur; secùs enim verendũ, ne otium, omni bello perniciosius, Romæ invalesceret.

9. *Utra sententia præponderabat?*

Decreta est Carthaginis obsidio, Scipione ductore, postquã oblatas pacis conditiones rejecerant Pœni. Quatuor annis obsidio tenuit, obsessis extrema quæque tentantibus. Cumque ferrum deficeret, quidquid auri argentique in urbe exstabat, ad arma procudenda insumebatur. Ex lignis dirutarum ædium naves bellicæ, atque ex ipsis adeò mulierum crinibus machinarum funes texebantur.

10. *Quis obsidionis, bellique hujus exitus?*

Carthago vi tandem capta, atque ab ipsis civibus exusta est, incendio diebus septemdec grassante. Inde bello huic finis impositus, &

Africa

Africa in Provinciæ formã redacta est A. 3908.

§. 4.

De bellis Romanorum externis post eversam Carthaginem.

Per singulas Orbis tunc cogniti partes, Europam nempe, Asiã & Africã Romani bella exinde gessêre, uti ex jam dicendis perspicuũ fiet.

1. *Quæ Romanorum expeditiones in Europa, confecto bello Punico?*

A bello hoc usque ad Imperii Romani exordium anni fluxêre centum. Interea temporis Romani Hispaniam universam armis subegêre, postquam Numantiã urbem annis quatuordecim à quinquaginta armatorũ millibus obsessam in eas compulêre angustias, ut oppidani, rebus jam desperatis se ipsos, urbemque igne ac ferro absumpserint. Julius Cæsar vi armorũ Galliam in Provinciæ formã redegit. Britanniæ annuum vectigal imperatum.

Cimbri, sive Dani hodierni, postquam Romanos quaternis prœliis fudêre, tandẽ cum Germanis fœderatis ad Aquas Sextias, Provinciæ urbem, ingenti clade accepta, profligati sunt, cæsis millibus ducentis, captisque cum Rege Teutobocho nonaginta millibus. Cæsar porro Germanorũ Regem Ariovistũ è Gallia exterminavit, cruentoque fusum prælio trans Rhænũ repulit.

2. *Quibus regnis in Asia potiti sunt Romani?*

1. Regno Pergami, quod Attalus Rex ultimꝰ Romanis cum ingentib, divitiis legavit. 2. Regno Armeniæ ſub Tigrane. 3. Regno Pontico ſub Mithridate, duarum & viginti linguarum notitiâ, bellicaque virtute claro, quicũ Romani diu multumque conflictabantur. Hic ne in hoſtium manus incideret, cùm vitam veneno abrumpere fruſtra tentâſſet, ferro ſe ipſe confodit. 4. Fœdus cum Judœis inierant primùm, eósque ab hoſtibus tutabantur; dein verò & hos ſub jugum misêre.

3. Quid in Africa Romani geſsêre?

Jugurthæ Numidarum Regi intruſo bellum indixêre quod inertia perfidiaque ducũ largitionibus corruptorum in plures annos præter ſpem & expectationem protractum eſt, donec tandem captus Jugurtha, & Romæ in triumpho eſt ductus. Regnum porrò Ægypti poſt Cleopatræ mortem Romanis ceſſiſſe ſuprà memoravimus.

§. 5.

De bellis Romanorum inteſtinis ante fundatam Monarchiam.

Poſtquam ſub Conſulibus Romana potentia ſupremũ felicitatis apicem attigerat, turbæ ac diſcordiæ inteſtinæ, quæ multo ſangvine ſtetêrant, coortæ, eæque. 1. Populum inter ac Senatum. 2 Inter ipſosmet Senatores.

1. Quæ bella Populus cum Senatu geſſit?

1. Leges

1. Leges quædam à Tribunis plebis in populi emolumentum latæ multis turbis ansam dedêre. Hujusmodi erat *lex agraria*, qua nobilibus non nisi determinata possidere jugera permissum erat, agris reliquis inter cives distributis. Alia erat *lex frumentaria*, qua commune civitatis granariũ construendũ præcipiebatur, unde suũ plebi demensũ præberetur. *Lege judiciali* cautum erat, ut ordo Equestris æquè ac Senatorius judicium exerceret, ac jus diceret. *Lege Civitatis* sociis quoque jus civitatis communicabatur: unde *bellum sociale* obortum, quo Romanorum socii jus civitatis sibi denegatum, armis extorquere conati sunt.

2. In Sicilia servi ob dominorum sævitiam jugo excusso, post plures clades Romanis illatas in ordinem tandẽ sunt redacti. Bellũ isthoc quoniã cum servis gerebatur, *servile* dictũ est.

Spartacus porrò, famosus ille gladiator, magno pariter servorũ exercitu conflato, ingentes Romanis clades intulit, quoad tandem perduelles hi plerique omnes contrucidati fuêre.

3. Catilina homo perditissimus, quòd spe Consulatûs decidisset, conjuratione cum ejusdẽ farinæ sociis facta, Romam parabat incendere. Conspiratio hæc à Cicerone Consulatum tunc gerente, tempori patefacta & oppressa est. Catilina urbe ejectus, nec multò pòst cum tumultuario suo exercitu cæsus, interiit A. 3991.

2. *Quæ bella inter Senatores exarsêre?*

Trina: & primo quidem Sylla, Marius & Cinna; altero Craſſus Pompejus, & Cæſar; tertio Lepidus, Antonius & Octavius implicabantur.

1. Marius ætatis prærogativâ, uſuque belli præſtans neutiquam committendũ cenſuit, ut Syllæ bellũ Politicũ mandaretur. Igitur rẽ eò deduxit, ut in Syllæ, ab Senatu exauctorati locum ipſe ſurrogaretur. Ea re Sylla vehementer exacerbatus, mox Romam cum parte exercitûs advolat, pulsoque inde Mario, & Ciña in Conſulem electo ipſe Imperator, jam confirmatus, in Aſiam contendit bellũ Ponticũ confecturus.

Vix Sylla diſceſſerat, cùm Cinna, mutato conſilio, Marii partes ſecutus, Syllæ ſectatores omnes Urbe pellit, bonaque eorum diripit.

Quo comperto, Sylla ex Aſia Romã præproperè accurrit, longeque plurimos adverſæ factionis quà capite, quà exilio mulctat. Perpetuo dein dictator renuntiatus, dignitate hac tertio poſt anno ſponte ſua ſe abdicat. Inde uno haud ampliùs anno inter voluptatum illecebras exacto, morbo pediculari confectus interiit.

2. Craſſum inter, Pompeium, & Cæſarem magna primùm animorũ conjunctio erat & conſpiratio. Nec multò poſt Craſſus in bello Parthico occubuit, cujus ori ob inexplebilẽ auri ſitim aurum liquatũ hoſtes infudêre. Inde Pompeius, ac Cæſar mutua æmulatione ducti, de prin-

de principatu contendebant: unde exitiabile brevi exortū est bellū. Prior aleam jecit Cæsar Pompeium Italiâ expellendo. Ac ne belli nervus deesset, expilato Romæ ærario, auri argentique vim maximam secū in Hispaniā avexit, turbas, quas Pompeiani illic concitaverant, sedaturus. Ipsum dein Pompeium in Græcia bello persequens, in campis Pharsalicis prælio vicit, qui exinde in Ægyptum ex fuga profect9, sperati asyli loco mortem invenit.

Cæsar porrò Asiæ Europæque rebus compositis, Romā triumphans ingreditur, perpetuusque Dictator designatus, summā rerū administrat solus. Quocirca à pluribus Scriptoribus primus Romanorū Imperator appellatur. Sed ejus Imperiū diuturnū haud fuit; quippe anno nondum exacto, à conjuratis tanquam avitæ libertatis eversor tribus ac viginti vulneribus in curia confossus est A. 4010. Erat Cæsar belli gloriâ & virtute longè celebratissim9, qui præliis quinquaginta varios hostes devicit. Avaritiâ tamen, ambitione & luxuriâ æternā nomini suo notam inussit. In ejus honorem mensis Quintilis Julius est appellatus.

3. Octavius, Cæsaris & nepos & hæres, cum Lepido & Antonio itidem societatem coivit. Tres isti, Imperio Romano inter se diviso, Triumviri dicebantur. Novæ huic regiminis formæ Brutus, & Cassius acerrimi avitæ libertatis

vindices, vehementer adversabantur; sed irrito planè conatu. Quippe ambo in Macedonia cum omnibus suis copiis profligati, violentas sibimet manus intulêre.

Sed & Lepidus Triumviratu non multò pòst abire, & ad Octavii, quicū dissensio ipsi fuerat, arbitriū se conformare cogebatur, cùm nimiæ illius potentiæ reprimendæ par non esset.

Antonio porrò Octavius, subscribente Senatu, bellum indixit, quòd sorore sua Octavia repudiata, Cleopatram duxisset uxorem, deque Ægypto sibimet vindicanda, accusatus fuisset. Hic ab Octavio ad Actium, Epiri promontorium, navali prælio victus, in Ægyptum profugit, ubi mortem sibi ipse conscivit.

Atque ita Octavius, Senatu Populoque Romano assentiente, Monarchiam Romanā solus obtinuit A. 4024. quo, Consulari, Reique publicæ regimine abolito, Monarchia Romana reapse exordium duxit.

Observationes.

De historia Romana ante conditam Monarchiam.

1. *Cur Romanorū Imperiū in Nabuchodonosoris statua cruribus ferreis adumbrabatur?*

Quia, ut ferrum reliqua metalla omnia confringit atque comminuit, ita imperium Romanum cætera omnia regna fregit domuitque.

2. *Undenam*

2. Undenam tanta Romanorum felicitas?

Bonis hisce terrenis fluxísque DEUS cùm alias eorum virtutes morales, tum maximè, justitiæ colendæ studium remunerari voluit; quandoquidem ob nefarium idolorum cultũ, aliaque flagitia præmium æternum sperare haud poterant. Nec parum ad eam prosperitatem conferebat disciplina eorum politica.

3. Quæ Romanorum sacra, Religionesque?

Hac in re mirũ quantum delirabant, Deastrorum gregem ingentem divinis adeò honoribꝰ cumulando. Nec res ulla tam fuit absurda, vilis & sordida, cui non DEUM, aut Deam suam præstituebant.

4. Undenam in re tanti momenti tam enormis insania?

Romani cætera tam sapientes, temporis vitæque hujus prosperitatem, Reique cùm publicæ tum familiaris ac domesticæ amplficationem mente perpetuò volutabant, ut proin haud vacaret, de veri Numinis notitia cultuque cogitare.

5. Cur Romani ante conditam Monarchiam tam paucos numerabant viros; eruditione præstantes?

Quia perpetuò ferme in armis erant: inter arma verò, ut leges, ita & Musæ silent.

6. An non Julius Cæsar primus Romanorum Monarcha fuerat?

Erat reapse quidem; quocirca passim primus Romanorum Imperator dicitur. Quia tamen Populus Romanus inanem libertatis umbram etiam tum consectabatur, nos unà cum aliis Augustum primum revera Imperatorē fuisse ea de causa existimamus, quòd hic Imperium Monarchicum, astipulànte quoque Senatu Populoque Romano, primus sibi vindicârit.

Sectio II.

De Monarchis sive Imperatoribus Romanis usque ad Constantinum M.

CAPUT I.

Rom: Imperatores Seculi I. à CHRISTO nato.

1. Augustus.

1. *Quis primus Romanorum Monarcha?*

Augustus, qui post victoriam Actiacam orbis totius Imperio est potitus A. M. 4024. Animo erat excelso, benignus & humanus erga omnes. Viros doctos, quos inter Virgilius & Horatius, impensè amavit fovitque. Unde eo imperante, artes ingenuæ magnopere floruêre. Pater patriæ & Augustus jure merito appellatus est. Ad ejus nomen immortalitati consecrandum mensis, qui antea Sextilis, deinceps Augustus est appellatus.

2. *Qualis*

2. Qualis in Caracottam, insignem latronem, exstitit?

Hujus caput multo ære licitatus est Augustus, cui is ipse latro sponte se stitit, planè & apertè confessus, suummet se caput afferre, pactamque pro ejus traditione mercedem à regia generosaque licitatoris munificentia exspectare. Hanc ei Augustus mox dependi jussit, quòd tantam in se fiduciam collocasset, vitæque insuper gratiam fecit.

3. Quo freno coërcuit iracundiam?

Cùm ad hanc proclivior esset, Athenodori Philosophi hortatu, quoties ad iram concitabatur, Græcarum literarum elementa recensuit, hac ut mora æstus iracundiæ defervesceret. Unde factum, ut svaviter omnes, comiterque acciperet.

4. Quamdiu, & qua laude imperavit?

Annos quatuor & quadraginta magna prudentiæ commendatione Imperii Romani clavum tenuit, pace terra marique parta. Senatũ juxta ac Populũ partim metu continuit, partim beneficentiâ & facilitate sibi conciliavit. Ac licèt prudentiâ usuque rerum omnibus longè præstaret; alios tamen ad consilium suum perlibenter admisit.

5. Quæ ejus vitia?

5. Incontinentiæ præcipuè labe virtutum suarum splendorem magnopere inobscuravit.

Pecuniæ

Pecuniæ quoq; cupiditate laborâsse inde convincitur, quòd Licinium, qui Gallos iniquis exactionibus depeculatus est, non solùm commerito supplicio non affecerit, sed laudibus insuper ac præmiis cumulârit, postquam peculator hic ad pœnam evitandam asseveravit, omnem illam pecuniam non sibi, sed Cæsari destinatam esse, & coacervatam. Nec parum à consveta animi firmitudine & gravitate descivit Augustus, quando intellecta legionum selectissimarum, quibus Varus in Germania præerat, clade, per menses aliquot totus consternatus, caput interdum præ animi ægritudine ostio allisit, vociferans: *Quintili Vare, legiones redde.*

6. Quo tempore CHRISTUS est natus?

Anno Augusti Imperatoris tricesimo JESUS CHRISTUS, æternus DEI Filius, vindex parensque libertatis nostræ, Bethlehemi à MARIA Virgine semper illibata in lucem editus est A. 4053. cùm orbis universus pacis tranquillitate perfrueretur: qua ipsa die Augustus edicto vetuit, se Dominum appellari. Inde annos decem & quatuor Reipublicæ superstes, Nolæ, Campaniæ urbe, mortem oppetiit.

2. Tiberius.

1. Quid de hoc memorandum?

Erat Augusti privignus, à cujus tamen moribus omnino degeneraverat. Principia quidem e-

dem ejus imperii moderatiora fuêre. Hinc cùm à Provinciarum prœsidibus de augendis tributis admoneretur, rescripsit, *Boni Pastoris esse tondere pecus, non deglubere.* Asylis templorũque perfugiis quibus plerique ad licentiam abutebantur, modum præscripsit. Duodecim Asiæ urbibus, nocturno terræ motu collapsis, ex ærario subvenit, & tributa in quinquenniũ remisit. Nec minùs erat liberalis in eos, quorum ædes incendio absumptæ. Verùm haud diu sibi constare potuit simulata virtus; nam paulò pòst Tiberius in omnem scelerum, crudelitatis præcipuè, libidinis, & ebrietatis, licentiam se effudit.

2. *Quod ei ingenium?*

Multiplex & tortuosum. Simulandi, dissimulandique artem ita callebat, ejus ut animum ne intimi quidem perspectum haberent. Cùm æger animi esset, serenitatem vultu præferebat; at cùm mente esset tranquilla & hilari, tristis omnino & conturbatus videbatur. Quos oderat, blanditiis demulcebat; quos verò amaverat, horrendis quibusque modis exterruit. Unde nemo erat, qui non ab hoc Proteo vitæ suæ timeret. Verbum incautiùs prolatum, vultus minùs ei placens, accusatio quævis, & scelus omne, à corycæis cuipiam affictum capitale erat: nec ulli delatorum aut calumniatorum fides est abrogata. Quin ne intimis quidem amicorum

eorum parcitum est. Hos inter Sejanus erat, quem Tiberius ad summa prius evectum, dein repentè ad ima deturbavit.

3. Quo tempore CHRISTUS in Crucē est actus?

Anno Tiberii Cæsaris undevicesimo, Hic jã antè ut perhibent, Christū, de cujus miraculis à Pilato certior est factus, Romæ in Deorum numerū referre animū induxit. Obiit communi omnium ordinū gratulatione anno ætatis octavo & septuagesimo, Imperii tertio & vigesimo, CHRISTI 37.

3. Caligula.

1. Majorene hic laude gessit Rempublicam, quàm Tiberius ejus patruus?

Imò hunc nequitiâ & impietate longè superavit. Thesauros immensos ab eodem relictos brevi admodū tempore dilapidavit. Exhaustꝰ igitur atque egenus varias & insolitas prorsus cogendæ pecuniæ artes excogitavit. Utque alia præterea, ægrotos ac moribundos vi adegit, suas ut opes sibi legarent. Si qui forte convaluissent, hos de medio tolli jussit, eorum ut bona sibi vindicaret.

2. Quæ homo hic amentissimus extremæ insaniæ dedit specimina?

Divinos sibi honores deferendos curavit. Deorum imaginibus capita demi, suumque in eorū locū substitui jussit. Equum, cui nomen *Incitatus*, mensæ suæ convivam adhibuit pabu-

t, pabulum aureis è lancibus carpentē. Quin & consulatū eidem destinâsse traditur. Palam conqueri solebat, nulla suis tēporibus incendia, nullam famem, pestilentiam, ac terræ motum existere.

3. *Quæ quantaque ejus crudelitas?*

Satis ei non erat, homines usitatis vulgô suppliciis è medio sustulisse, sed lentis & exquisitis tormentis excarnificatos trucidari jussit, etiā atque etiam urgens tortorē. *Ita fieri, ut mori se sentiat.* Populo Romano unā duntaxat cervicem exoptabat, uno ut ictu omnes simul obtruncare posset. Duo ipsi erant libelli, alter *Pugio* alter *Gladius* inscriptus. Ambo notas ac nomina continebant morti destinatorum.

4. *Qua morte occubuit?*

Cùm sanguinaria hujusmodi agitaret consilia, à prætoriæ cohortis præfecto aliisque conjuratis, gestiente sumopere & applaudente Roma universa triginta vulneribus confossus est año ætatis undetrigesimo, Imperii 4to, Christi. 41.

4. Claudius.

1. *Qua via Imperii solium conscendit?*

Ab exercitu præter spem omnē & exspectationem suam Imperator est proclamatus, dum mortis metu latebris se occultabat. Senatus enim Romanus Imperiū monarchicum jam diu perosus, Cæsarum stirpem, unde Claudius ortû duxit, funditus parabat exscindere. At milites

Cæ-

Cæſarẽ, ac nominatim Claudiũ ea de cauſa exposcebat, quòd hic animo eſſet meticuloſo, ac proin moderatiore, quàm Tiberius & Caligula, imperio in ſuos uſurus videretur, ſilente ad iſta Senatu, nec ulteriùs refragari auſo.

2. *Quæ Claudii indoles?*

Hebeti admodum, ac ſtupido erat ingenio. Hinc factũ, ut, qui orbẽ terrarũ regere debuiſſet, ipſis adeò libertis ac mulierculis regendum ſe permiſerit, à quibus ad im̃ania & indigniſſima quæque eſt inductus. Multos ex ſenatoribus & civibus, quos recens interfici juſſerat, poſtero mox die & ad epulas, & ad aleæ lusũ invitavit, & quaſi morarentur, ut ſomniculoſos per nuntiũ increpuit. Occiſa porrò ejusdẽ juſſu Meſſalina conjuge vitiis omnibus contaminatiſſima, paulo pòſt, quàm menſæ accubuit, cur domina non veniret, requiſivit. Inde Agrippinam conſceleratiſſimã pariter fœminam matrimonio ſibi junxit, à qua boletis, quo cibi genere avidiſſimè veſcebatur, veneno infectis necatus fuiſſe dicitur, ut Nero, ejusdẽ Agripinæ filius, quẽ demens Claudius, poſthabito Britannico filio, Imperii hæredẽ inſtituit, ſceptro citiùs potiretur. Obiit A. Chriſti 54.

5. Nero.

1. *Quæ ejus regendi ratio?*

Primo quinquennio, Magiſtro & ductore Seneca, optimus Princeps eſt habitꝰ; dein eò crudelita-

delitatis processit, ut Senecã præceptorẽ, matrẽ Agrippinã, uxores geminas, fratrẽ, propinquos, virosque alios honestissimos & amplissimos longè plurimos contrucidari jusserit.

2. Unde prima Christianorũ persecutio oborta?

Auctor hujus erat Nero; nam cùm ob Urbem, per ludũ ab ipso incensã, cives tumultuari cœpissent, culpam is suã in Christianos derivavit, quos Romæ edictis insectatus est primus, suppliciis acerbissimis, pœnaque capitis in eosdẽ statutà. Horũ non paucos, ferarum pellibus insutos, canibus dilacerandos objecit, alios pice ac sulfure illitos accendi, nocturnisque spectaculis funalium instar prælucere jussit. Princeps quoque Apostolorũ Petrus & Paulus ejusdem jussu morte pariter mulctati fuêre.

3. Quanta ejus prodigentia?

Ut Neronis libidinem plus quàm belluinam silentio præteream, luxus ejus penè incredibilis erat. Nullã vestẽ bis induit; piscabatur reti aureo, mulorum soleas ex argento conficiendas curavit; hominibus diobolaribus vim auri inconsultè ac temerè dilargiebatur; gentem nunquam carrucis minùs mille iter fecit; palatium instar urbis exstruxit, quod ob aurum in id operis profusissimè impensũ, Domus aurea Neronis appellabatur.

4. Quam mortem oppetiit?

Execrabile hoc hominis monstrũ ob scelerũ

suorũ

ſuorũ im̃anitatẽ omnibus tandẽ adeò inviſum ſe reddidit, ut à Senatu Populoque Romano ad necem quæreretur. Sed occupavit tyrannus hic carnificis officium, ferro in jugulum ſibimet adacto A. Chriſti 68.

6. Galba. 7. Otho. 8. Vitellius.

1. *Quis Galba?*

Nerone etiamnũ ſuperſtite, ab exercitu Cæſar renuntiatus, ſeptimo Imperii menſe à militibus, quos Otho pecuniâ corruperat, Galba verò negato donativo, verbíſque ſeverioribus exacerbaverat, trucidatus eſt.

2. *Quis Otho?*

Imperium per ſcelus occupatum non niſi quatuor menſibus tenuit. Hic eodem ferè tẽpore à legionibus Italicis, quo Vitellius à Germanicis, Cæſar proclamatus, ſuis dein ad Cremonã acie victis, violentas ſibimet manꝰ intulit.

3. *Quis Vitellius?*

Abdomen inſaturabile, menſe principatûs octavo & Imperio, & vitâ exturbatum. Cæſar hic à Veſpaſiani militibus captus per Urbem raptatus, multisque confoſſus vulneribꝰ, in Tiberim projicitur.

9. Veſpaſianus.

1. *Quid de hoc memorandum?*

Tenui fortuna, natus, ſed belli uſu præſtans, à Nerone ad ſedandos Judææ motꝰ mittitur. Imperator ab exercitu ſalutatus, bello copiisque

Tito

Tito filio traditis, in Italiam ipſe contendit.

2. *Qua laude regnavit?*

Perinſigni; unde quosvis ad ſui amorē excitavit. Ea erat erga omnes facilitate, ut gravi licèt ex morbo decumbens, egentiſſimo cuique ſui adeundi alloquendique copiā fecerit. Sola eſt, in qua culpetur, pecuniæ cupiditas; nā ne cloacæ quidē de tributis eximebantur. Morti proximus, *Imperatorē*, ait, *ſtantē mori oportere.* Dumq; conſurgere nititur, inter manus ſublevantium exſtinctus eſt anno Imperii decimo, CHRISTI 79.

10. Titus.

1. *Quibus laudibus Cæſar hic ornari meretur?*

Veſpaſiani, boni parentis, melior filius, uſque eo charus ſumis æquè & infimis erat, ut *amor ac deliciæ generis humani* diceretur. Animo erat tā prolixo & benefico, ut diē illū perditum crederet, quo de nullo bene meritus eſſet. Nec alium in finem Principibus vitam hanc à DEO datam eſſe dictitabat, quàm ut omnibus prodeſſent. Admonentibus porrò domeſticis, ne cuivis, ad ſe adeunti tam facilē benignumque ſeſe præberet: *Non oportet*, inquit, *quemquam à Principis alloquio triſtem diſcedere.*

2. *Quæ ejus mors?*

Biennio, quàm imperare cœpit, à Domitiano fratre, ut quidā exiſtimant, veneno ſublatꝰ obiit, miro ſui deſiderio omnibꝰ relicto A. Ch: 81.

II. Domitianus.

1. *Quis alteram Christianorum persecutionem edicto vulgavit?*

Domitianus, Vespasiani degener filius, Neroni, quàm Tito fratri similior. Hic sævissimas in Christianos quæstiones exercuit, quorũ multa millia vitam pro CHRISTO profudêre.

2. *Ecquodnam convivium apparavit?*

Humani cùm sangvinis satur jam esset, sequentẽ in modũ, quo nempe Barbari solent, sese oblectaverat. Romanæ Nobilitatis florẽ ad cœnã adesse jussit, ubi nil nisi funesta & tragica oculis auribusq; obversabantur. Cœnaculũ nigris undique tapetibus vestitũ erat; sellæ ligneæ, quibus convivæ insidebant, columnis, tumbæ speciem referentibus, erant acclinatæ, è quib9 lychni funebres pendebant, singulorum, infrà confidentiũ, nominibus ascriptis. Ad cœnæ initium turba epheborũ nigerrimorũ conclave ingressa, ritus omnes, in exequiis usitatos, imitando expresserat. Domitianus ipse perluctuosũ de morte sermonem habuit. Unde extremam omnes vitæ horã sibi instare credebant. Tandem Cæsar suam quemque domum curribus equisque regiis avehendum curavit, ubi novus cunctis terror injectus dum præ suæ quisque domûs foribus præstolantem vident legatum à Cæsare missum; qui non mortis, ut sibi persvaserant, sententiã, sed pretiosa ferebat donaria.

Atque

Atque ita tragœdia hæc læto ſaltem exitu terminata eſt.

3. Quanta hominis hujus inſolentia?

Hanc ut orbi univerſo palam faceret, Dominum ſe, Deumque appellari juſſit, cùm interim perridiculus hic DEUS quotidie fermè in cubile ſe abderet, horasque aliquot captandis & configendis muſcis conſumeret.

4. Quis vitæ ejus exitus?

Domitiæ conjugis ſuæ nomen in tabulas morti deſtinatorũ retulit Domitianus. Has cùm forrè inſpexiſſet, ſuumque ibi nomen legiſſet Domitia, in perfidi mariti necem conſpiravit, qui proin à ſuis paulò poſt interemptus eſt anno Imperii decimo quinto, CHRISTI *96*.

12. Nerva.

Quæ ejus indoles?

Imperator erat mitis ac beneficus, non ex Italia, uti anteceſſores, ſed ex Creta inſula oriundus. Reſciſſis Domitiani actis omnibus, affectã rempublicam inſtauravit. Chriſtianis, quos affligi vetuit, eo imperante, reſpirare pauliſper licuit. Obiit ætate gravis anno Imperii altero, CHRISTI *98*.

CAPUT II.

Imperatores Seculi II.

13. Traianus.

1. Quis huic ad ſupremum dignitatis apicem viam aperuit?

Nerva, qui Traianũ licèt natione Hispanus, ac proinde alienigena esset, ob eximiam virtutem propinquis suis præferens, filiũ sibi adoptavit, imperiique hæredẽ instituit, cui tanta cum laude præfuit, ut Princeps optimus, ac patriæ pater passim salutaretur.

2. *Undenã tertia Christianorũ persecutio orta est?*
Hanc quidẽ Trajanus edicto non sanxit, uti Nero ac Domitianus; quia tamen nocturnos cœtus, religionesque sectæ suæ adversantes, prohibuit, provinciarum præsidibus ac præfectis ansam præbuit atrociter in Christianos sæviendi. At postquã à Plinio Juniore, Proconsule, de horũ moribus inculpatis edoctus est; conquiri eos vetuit; puniri tamen, si offerrentur, jussit, tanquã conjuratos DEORUM suorum hostes.

3. *Quid ei potissimùm laudi ducitur?*
Quòd nemo eum unquam iratũ viderit, quòdque in bello contra Dacos suscepto militũ vulnera, deficientibus fasciis, suâmet purpurâ obligârit. Percupere se dictitabat, talẽ ut Imperatorẽ se præbeat privatis, qualẽ erga se esse Imperatorẽ privatus optasset. Ejus porrò vinolentiam & incontinentiã vel non notârunt Romani, vel certè dissimularunt, quòd cætera excellens Imperator esset. Regnavit annos undeviginti cum sex mensibus, obiitq; A. Chr: 118.

14. Hadrianus.

1. *Quid de hoc scriptores meminère?*

Erat

Erat itidē ortu Hiſpanus, Trajani propinquus, eruditione, ac pacis ſtudio inclytus, qui ſingulari morum facilitate ac ſvavitate omniū ſibi animos conciliavit. Procedentē fortè in publicum interpellat anicula, rogatque, aures ſibi ut præbeat: neganti porrò Cæſari ſibi jam vacare, ſucclamavit mulier *Noli igitur regnare.* Ea vox ita movit Imperatorem, ut è veſtigio vetulam ſedulò ac perbenignè audierit.

2. *Qua laude imperavit?*

Ut omnium neceſſitati conſuleret, Romani Imperii provincias pedes fermè ipſe luſtrandas ſuſcepit, in præſidum ac procuratorum vitam moresque ſolerter ubique inquirens. Judæos porrò, nova denuò moliri auſos, iteratis cladibus domuit, pænitusq; contrivit. Chriſtianos quoque aliquamdiu acerbè afflixit; brevi tamen Quadrati, diſcipuli Apoſtolorū, oratione apologetica placatus eſt. Deceſſit anno imperii vigeſimo primo, CHRISTI, 138.

15. Antoninus Pius.

Quid de Imperatore hoc ſummatim commemorandum.

Ab Hadriano adoptatus, Imperiū quod ſumma cum laude geſſit, pace refovere, quàm bello proferre maluit. Hinc illud perſæpe in ore habebat: *Malo unum civem ſervare, quàm mille hoſtes perdere*, dignus profectò, qui barbaris etiā nationibus ſingulari in amore fuerit ac

 pretio.

pretio. Antecessoris sepulchro visendi plan operis mole͂, quæ Hadriani dicitur, imponend curavit. Edicto vetuit, quemquã eo duntaxa nomine in jus vocare, quòd Christianus esset Obiit añо Imperii tertio & vigesimo, Chr: 161

16. M. Aurelius Antoninus, & Lucius Verus.

1. *Quæ utriusque indoles atque ingenium?*

Hi, quòd ambo ab Antonino Pio adoptati es sent, *Divi fratres* dicti, concordibus animi unà regnabant, licèt moribꝰ essent omnino di versis; nã Antoninus probam, improbã contr Verus ducebat vitã, cui intemperantia mort præmaturam attulit. Antoninus Philosophia (unde & *Philosophus* dictus) ac Stoicæ potis simùm disciplinæ à puero deditus, id inde per didicit, ut læta inter ac tristia eundẽ sempe vultum præferret. Felici Reipublicæ admini stratione verissimũ esse comprobavit illud Pla tonis pronuntiatum: *Tum demum beatas fore Respublicas, si aut Philosophi regerent, aut Re ges philosopharentur.*

2. *Quo prodigio Antonini exercitus præsentissi mo periculo est ereptus?*

In expeditione adversus Quados & Marcoman nos (Moravos & Bohemos hodie vocamus) suscepta Antoninus luculenti sanè prodigii o culatus ipse testis, imò & præco fuit. Nã cùm ab hostili exercitu, quîcũ Vandali, Sarmatæ ac

Suevi

Suevi arma & consilia consociaverant, cum o-mnibus suis copiis interclusus, sitique penè confectus, ad DEOS suos frustra confugisset, legio Christiana flexo poplite veri Numinis implorabat auxiliū. Et ecce! repentè imber largissimus in Romanorū castra decidit; in hostiū verò capita tam horribilis tempestas, grandine ac fulminibus permista, incubuit, ut loco o-mnes cedere coacti fuerint. Miraculū hoc Cæsar ipse datis ad Senatum Romanū litteris divulgavit, religionisque Christianæ cultoribus impunitatē exinde concedendam esse statuit.

3. Quis quartam Christianorum persecutionem concitavit?

L. Verus quo nomine Christiani subinde scriptores Marcum quoque Aurelium ob cōmune, credo, utriusque Imperium, appellant. Lucius porrò Verus persecutionem quidē edicto non sanxit, provinciarum tamen præfectis, consiliū exquirentibus, responsa dedit longè acerbissima, quibus incitati homines illi, omnis humanitatis expertes, Christianos atrociter insectabantur, carnificinā hanc prosequente Cōmodo. Obiit M. Aurel. Antonin. Philosophus anno Imperii undevicesimo, CHRISTI. 180.

17. Commodus.

1. Num Imperator hic M. Aurelii parentis sui vestigiis institit?

Etsi ab hoc ingenuè liberaliterq́; educatus erat,

poſtea tamen ab aſſentatoribus corruptus, Neroni aut Caligulæ ſimilior exſtitit, quàm parenti Philoſopho utpote hominũ ſpurciſſimus, tyrannusque ſæviſſimus, qui non niſi cædes & ſanguinem ſitiebat. Perſecutionē quartã ab eo continuatam fuiſſe, paulò antè meminimus. Romanos ſenatoria & equeſtri familia genitos cógebat ſecum publicè in arenam deſcendere, plumbeis duntaxat gladiis inſtructos, dũ è contrario ipſe enſe ferreo & præacuto armatus proximum quemque ridente ore trucidavit.

2. *Ecquod heroicæ ſcillicet fortitudinis ſpecimen cum miſera imbellique hominum turba depugnando edidit?*

Cæcos, claudos, aliosque aliis corporis vitiis laborantes univerſâ ex Urbe perquiri, circoq; includi juſſit, ſingulos ſingulis ſpongiis, quib9 velut lapidibus Imperatorē inceſſerēt, inſtructos. Ipſe porrò prægrandi clava armatus, areã ingreditur, & ictum toto corporis nixu quaquaverſum librans, obvium quemque mactat, indeque velut re præclarè geſta, triumphantis in morē circo egreditur. Atque hoc hominis monſtrum divinos adeò titulos honoresque ſibi arrogans, Herculis habitu coli ut DEUS voluit. Tandem ob mores Imperatore prorſus indignos execrabilis omnibus, añ tyrañidis decimo tertio ſtrangulatur, eraſo ubique ej9 nomine, ſtatuisque everſis Anno CHRISTI, 192.

18. Ælius sive Helvius Pertinax.

19. Didius Julianus.

Qui qualesque hi duo?

Ælius, vel ob susceptum reluctante animo Imperium, vel potiùs à parente alia de causa *Pertinax* dictus, à prætorianis, disciplinæ militaris, quam urgebat, impatientibus, tertio principatûs mense interfectus est. Didius Julianus Imperiũ à militibus emptũ, decemq; haud ampliùs hebdomadis sibi vindicatum, cum vita amisit, erubescentibus nempe Romanis, & aversantibus Imperatorem, qui supremum magistratum pretio est mercatus.

20. Septimus Severus.

1. *Quo pacto huic Imperium obvenit?*

Ortu Afer, à militibus Imperator creatur. Verùm cùm eodem tempore diversis in locis Pescennius & Albin9 Cæsares proclamati fuissent, geminos hosce competitores, iteratis præliis victos, de medio sustulit.

2. *Unde quinta Christianorum persecutio?*

Hanc edixit Severus, summaque crudelitate continuavit. Cùm ob vehementes podagræ dolores ad imperandũ minùs jam idoneus videretur, ejus filius ab exercitu Cæsar est salutatus. Quo comperto Severus confestim lecticâ ad curiam se deportari, simulq; novũ Cæsarẽ cum tribunis & centurionib9 sisti jussit, quib9 summopere consternatis, veniamq; delicti submissè peten-

sè petentibus: *Sentitisne*, inquit, *caput imperare, non pedes?* Hunc Senatus judicabat aut nunquã nasci oportuisse, aut nunquã mori, quòd & nimiũm crudelis, & nimis utilis reipublicæ videretur. Cum extremam adesse horam persentisceret, exclamâsse fertur: *Cuncta fui: sed nihil mihi prodest.* Obiit anno CHRISTI 211.

CAPUT III.

Imperatores Seculi III.

21. Caracalla & Geta fratres.

1. *Quid de utroque strictim commemorandum?*

Caracalla ut imperaret solus, Getam fratrẽ in ipso adeò matris sinu interemit. Deorum in numero postea repositum. Papinianum juris consultum, fraternum hoc parricidium improbantem, aliosque ad viginti millia, qui à Getæ partibus stabant, contrucidari jussit.

2. *Quæ causa cruentæ illius stragis Alexandriæ à Caracalla editæ?*

Alexandrum M. imitandum sibi proposuerat, cui consimilis omnino esse dicique voluit; cùm tamen nihil ejus, nisi cervicem lævũ in humerum inflexam æmularetur. Derisus idcirco ab Alexandrinis, crudelem in hos vindictã meditabatur. Urbem enĩ ingressus, simulabat, prætorianam cohortem delecturũ se ex oppidanis, quos proinde in planitiẽ seductos ab exercitu circumveniri, & occidione occidi jussit. Ubi

tantum ſangvinis fuſum eſt, ut Nilus longo ſpatio ſangvinolentꝰ decurreret, foſſæque ingentes cadaveribus opplerentur. Interiit hoc Romani Imperii probrum poſt ſex annorum tyrannidem Macrini aſtu A. CHRISTI, 219.

22. Macrinus.

Qualis hic Imperator?

Obſcuro loco natus, per omnes militiæ gradus Imperii ſoliũ conſcendit, ſuffragante exercitu. Sed año uno, binisque menſibus exactis, cum filio Diadumeno, puero decenni, in Imperii conſortiũ aſcito, acie vict⁹, & interemptus eſt.

23. Heliogabalus.

1. *Quæ ejus indoles atque ingenium?*

Huic ob veſtes ac mores muliebres vitamque infandis ſceleribus contaminatã infame Sardanapali cognomẽ eſt additũ. Año ætatis decimo quinto Imperii gubernaculis admotus, perinde ſe geſſit, acſi à mente diſceſſiſſet, licèt non vulgari alioquin eſſet ingenio; quo tamen ad indigniſſima quæque abuſus eſt.

2. *Quæ hominis hujus ineptiæ?*

Modò patinam prægrandem ſolis gallorũ criſtis, modò pavonũ duntaxat cerebro, modò ſolis perdicum ovis refertã, menſæ inferri juſſit. Maritimis in oppidis degens, ſolâ ferinâ, in mediterraneis verò ſolis piſcibus marinis, iisque exquiſitiſſimis veſcebatur. Jam non niſi ſtrabones, jam ſolùm ſtrumoſos, aliàs naſones

duntaxat aut glabriones ad mensam vocavit, quibus subinde dapes ex ligno solùm vel cera confectas apponi jussit, ventre integrī gutturéq; esuriales agentibus ferias. Nobiliores porrò convivas culeis, aëre intruso tumefactis, insidere, mensæque jussit accumbere, dum, aura sensim rarescente, in terrā universi tandē defluerent. Ad ostentandam Urbis amplitudinē telas aranearū omnes Romæ unum in cumulum, decies mille libras ut perhibent, pendentem, congerendas curavit.

3. *Quando, & ubi mortaliū hic effeminatissimus & inquinatissimus animā impurissimā evomuit?*

Postquam Imperii solium tribus & ampliùs annis dedecoravit, funestavitque, à militibus, cùm in latrinā se abdidisset, interfectus, perque urbis vias & cloacas, à plebe raptatus, & post mille tandē ludibria in Tiberim est abjectus, tanquam Urbis, imò & orbis totius fæx ac purgamentum, A. CHRISTI 222.

24. Alexander Seuerus.

1. *Quibus laudum encomiis Imperator hic celebrari meretur?*

Quamquam Heliogabali consobrinus erat, ac vix años natus sedecim regnare jam cœpit; ea tamen laude gessit imperiū, ut Augustū & Trajanū si non superârit, certè æquârit, Princeps optimus, numerisq; omnibus absolutus. Bonarū artiū cultor eximius, non nisi hominū erudito-

eruditorũ & ſapientũ conſvetudine delectabatur, aſſentatoribus, ſannionibus, aliisq; hujusmodi hominũ quisquiliis procul à ſe amandatis. Ulpianum præceptorem ſuum, quem aliquando ſuæmet purpuræ objectu ab hoſtibus protexiſſe fertur, maximi ſemper fecit, & cum hunc, tum alios viros doctos, quos inter Chriſtiani non pauci in ejus regia verſabantur, de rebus omnibus conſuluit.

2. *Quod ejus apophthegma?*

Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Id quod à Chriſtianis acceptũ, ubique in palatio, atque operibus publicis inſcribi juſſit. Milites rigidâ habebat diſciplinâ; unde & *Severus* cognominatus, & hac ipſa de cauſa ab iisdẽ peremptus tandem fuiſſe dicitur anno Imperii decimo tertio, CHRISTI 235.

25. Maximinus.

1. *Quis qualisque hic fuit?*

Genere Thrax, ex paſtore primùm miles, dein dux, poſtremò non Senatûs, ſed militũ ſuffragatione Imperator, corporis ſtaturâ prope gigas, immanitate Buſiris, aut Phalaris, robore juxta atque edacitate Milo, utpote ſolus cum duodecim viris congredi & colluctari auſus, unoq; in prandio quadraginta omnino libras bubulæ devorare ſolitus. Hic necis, Alexandro illatæ, machinator præcipuus fuiſse traditur.

2. *Unde sexta Christianorum persecutio?*

Tyrannus hic truculentissimus primū furorem in eos effudit, quos nataliū suorū conscios nôrat, ne fidissimis quidem amicorū parcens. Inde promiscuè in omnes, maximè in Christianos sævire cœpit, ad necem quæsitis Sacerdotibus potissimùm & Doctoribus, ut pusillū CHRISTI gregem, pastoribus destitutum, dissipare faciliùs posset, ac perdere.

3. *Quis Imperii ejus exitus?*

Ob crudelitatem plùs quàm barbarā à Senatu Romano Reipublicæ hostis judicatus est, inaugurato in ejus locum Gordiano, qui ingravescente jam senecta filium cognominē Imperii consortē sibi adjunxit. Verùm cùm paulò post ambo occubuissent, Senatꝰ Pupienū & Balbinū Imperatores dixit; qui tamen, quòd electi non fuissent exercitu suffragante, à militibus interfecti sunt. Interim & Maximinus in castris ad Aquileiam positis, cum filio trucidatus est anno tyrannidis tertio, CHRISTI 237.

26. Gordianus.

1. *Cur hic ad Imperii soliū præ aliis est evectus?*

Cùm ob geminos, quos diximꝰ, Gordianos, quorū prior avus, posterior parens, vel è quorundā sententia avunculus fuerat; tum ob præclaram prorsus indolē, eximiasque corporis & animi dotes summo omnium ordinū consensu imperator electus ac receptus est, sexdecim li-

cet,

cèt, aut tredecim duntaxat annos natus. Inter primum imperii rudimentum ab aſſentatoribus deceptus, fecit, quæ infecta dein voluiſſet. Qua de re cùm à Miſitheo ſocero ſuo, eximiæ virtutis ac prudentiæ, comoneretur, exclamavit: *Miſerū eſſe Principē, apud quē vera ſileantur.*

2. Quo fato ſublatus eſt?

Extincto, Philippi fraude, Miſitheo, cujus operâ & conſilio Gordianus inſignes, ab hoſtibus victorias reportavit, ipſe dein ejusdē Philippi artibus ac perfidiâ imperio primùm, moxque & vitâ ſpoliatus eſt anno poſt initum principatum ſexto, CHRISTI, 244.

27. Philippi, pater & filius.

1. Quo pacto hi Imperium obtinuêre & amisêre?

Philippus Arabs, obſcuris ortus natalibus ſicut violenter invaſit Imperium, ita iſtud quinquennio poſt amiſit, violenta pariter morte ſublatus ab exercitu, quem Decius in ſuas priùs pertraxit partes. Eodem tempore Philippus filius, quem parens collegam ſibi aſcivit, Romæ interemptus eſt A. CHRISTI 249.

2. Num ambo hi Philippi Chriſtianis ſacris initiati fuêre?

Affirmant non pauci; ac patrē quidē, quidquid in Gordianum antehac commiſiſſet, ſacro poſtea Baptismatis fonte eluiſſe teſtantur. Alii contrà aliter ſentiunt; hancque honoris prærogativam Conſtantino M. vindicant.

28 De-

28. Decius.

Quis septimam Christianorum persecutionem ferali edicto sanxit?

Hic ipse Decius, qui Christi sectatores undique conquiri, & igni ferroq; ex orbe universo exterminari jussit. Verùm mox altero Imperii año in expeditione adversùs Scythas suscepta à Treboniano Gallo stratego suo, proditus, inque insidias est pertractus. Quas cùm declinare vellet, unà cum equo, cui insidebat, in profundissimam paludem demersus & vivere, & videri desiit A. CHRISTI 251.

29. Gallus & Volusianus.

Quam ignonimiæ notam Gallus, Decii proditor, & Christianorum quoque exagitator nomini Romano inussit?

Pacem cum Scythis iniit, probrosa hac conditione adjecta, annuum ut iis tributũ ab Romanis penderetur; ac proinde Romã, orbis Dominã, barbaris vectigalẽ fecit, id quod nunquã antea usu venit. Quocirca Gallus cum Volusiano filio juxtà ac Collega interemptus est anno Imperii altero, CHRISTI 254.

30. Æmilianus.

Cur homo hic obscurus, ac natione Barbarus Imperator est acclamatus?

Profligatis hic Scythis, prædã omnẽ inter milites divisit, qui proinde Imperatorem eum salutârunt. At postquã Valerianũ cum Gallie-

no ad

no ad ſupremam hanc dignitatem promotum eſſe inaudierant, Æmilianum cùm ob generis humilitatem, tum ob belli civilis metum poſt trimeſtre imperium vitâ privârunt.

31. Valerianus & Gallienus.

1. *Unde perſecutio octava eſt coorta?*

Hanc Valerianus magni cujusdam Ægyptii impulſu concitavit, qua durante Chriſtiani, atque inter hos Laurentius, Hyppolitus aliíque plurimi, atrociſſimis tormentis ſunt excruciati. At brevi DEUM ſenſit ultorē, dum à Sapore Perſarum Rege victus captusq́; ſervitutis longè probroſiſſimæ jugum ſubire cogebatur. Quippe *R*ex barbarus, equum conſcenſurus, Valeriani Auguſti dorſo pro ſcabello uti, ferreæque idcirco caveæ inclusū ubique ſecū circumferre conſuevit. Tandem vivum deglubi, corpusq́; fœdè laniatum ſale perfricari juſſit.

2. *Quis Gallienus?*

Homo impius, omniq́; ſcelere coopertus, qui parentem Valerianū ſciens volensq́; duriſſimâ attineri cuſtodia eſt paſſus, licèt ad eum liberandū à ſuis identidem ſolicitaretur. Infame hoc libidinis ac gulæ mancipiū otio & luxuriâ diffluebat, dum vis undique coorta Romanum concuſſit Imperiū, quod triginta omnino tyranni velut hoſtile ſpoliū inter ſe partiebantur, Imperatoris quisq́; titulo ſibi arrogato. Cumque eodē tempore barbari quoq; varias in pro-

vincias irruptionē fecissent, tandē Gallienꝰ alto quasi somno excitatus, ad arma conclamare cœpit. At paulò post à conjuratis ad Mediolanū interfectus est A. CHRISTI 268. postquā cum parente septem, solus octo, universè quindecim annis Imperii solium contaminavit.

32. Claudius II.

Qua laude gessit Imperium?

Disciplinæ militaris apprimè peritus, afflictam antecessoris sui ignaviâ Rempublicam erexit. Dubitante porrò Senatu, priusne tyrañi, quàm barbari bello sint petendi, Claudii hæc erat sententia: Tyrannos hostes esse imperatoris, barbaros verò Imperii ac Reipublicæ, ac proinde hos priùs debellandos esse: quod & factū est successu tam prospero, ut ampliùs trecenta Gothorū millia cæsa, naves bis mille demersæ, indeque tyranni insuper oppressi fuerint. Interiit Claudius lue pestifera altero Imperii anno, Princeps laudatissimus, nisi in Christianos sæviisset. Successit Quintillus frater, qui post dies septemdecim vel à militibus, vel venis sibimet incisis periit. Unde à Scriptoribus plerisque silentio prætermittitur.

33. Aurelianus.

1. *Quid de hoc memorandum?*

Obscuro loco natus, sed rebus gestis clarissimꝰ comunibus suffragiis obtinuit Imperiū, quod ab hostiū incursionibus egregiè tuebatur. Ze-

nobiâ

nobiâ Reginâ virilis animi fœminâ, quæ in Oriente rerum potiebatur, victâ, captaque, ac Tetrico, qui Galliam sibi vindicaverat, in ordinẽ redacto, triumphum egit, quo magnificentiorẽ ad id usque temporis Roma non vidit. Occisus est año Imperii quinto, CHRISTI 275.

2. Unde nona Christianorum persecutio?

Quamquam Aurelianus à promulgando fatali in Christianos edicto absterrebatur miraculo, quo manus ejus parata subscribere, subitò diriguit; eo tamen regnante, non pauci extrema pro CHRISTO supplicia subiêre sive ipsius, sive potiùs præfectorum culpa.

3. Quis Aureliano successit?

Post septem mensiũ interregnũ, cùm exercitus Senatui, hicque illi Imperatoris eligendi potestatem permisisset, tandem ab Senatu designatus est Tacitus prudentiâ & moderatione insignis, qui facto non uno demonstravit, boni Principis esse magis amare Rempublicam, quàm suos. Post semestre imperiũ aut morbo, aut militum, disciplinæ impatientiũ, insidiis de medio est sublatus. Hujus frater Florianus exinde Imperium, hæreditario quasi jure sibi debitum, invasit, quod duos duntaxat menses tenuit. Nam postquam Probus à magna exercitûs parte Imperator est acclamatus, aut militum, aut suamet manu interiit.

34. Probus.

1. *Quibusnam laudibus celebrari meretur?*

Ob eximiam rei militaris peritiam, dotesque planè regias, loco licèt infimo natus, ad ſupremum dignitatis faſtigium aſcendit. Germanos Galliā infeſtantes omnino compeſcuit, quadraginta facilè millibus cæſis, novemq́; eorū quà Regibus, quà regulis ad pacem veniamq́; ſuppliciter petendā compulſis. Bello hoc, aliisque compluribus proſperè confectis victor gentium glorioſiſſimus Romam revertit.

2. *Quem ibi triumphum egit?*

Longè magnificentiſſimum, ad cujus ſplendorem celebritatemq́; augendā arbores proceras, cum ipſis adeò radicibus, evulſas, è ſylvis advehendas, & in Circo maximo in terrā depangendas, curavit, ut in ſylva hac artificioſa ludicris quibusdā venationibus oculos, animosque ſpectatorum oblectaret. Hunc in finem mille primùm ſtruthiones totidemq́; cervos & apros, die verò inſequente leones ducentos, leopardos centum ac totidē urſos agitari juſſit. Quæ omnia demum populo in prædam ceſsêre.

3. *Quo fato eſt ſublatus?*

Pace terra marique parta, cùm pro more ſuo milites frequenti nihilominus opere exerceret, ab iisdem interemptus eſt anno Imperii ſexto, CHRISTI 282.

35. Carus parens, Numerianus, & Carinus filii.

1. *Quis Carus?* Hic

Hic recuperatis quæ ab Romano priùs Imperio avulſæ fuerant, Provinciis quibusdam, aut morbo, aut ictu fulminis interiit, cùm annum, eoque ampliùs imperâſſet.

2. *Quis Numerianus?*

Bona præditus indole, oratorque ac poëta inſignis, cùm ob aſſiduas lacrymas, quibus parentis mortẽ proſequebatur, ex oculis graviter laboraret, adque idcirco in cooperta lectica geſtaretur, ab Apro ſocero, Imperium affectante, occiditur. Hujus mortem Apri cæde ultus eſt Diocletianus, à militibus in Numeriani locum ſuffectus.

3. *Quis Carinus?*

Alter Cari filius, à patris ac germani moribus omnino degenerans, utpote crudelitate, laſciviâ, aliisq; vitiis infamis. Caro ac Numeriano in Orientẽ profectis, ipſe interim in occidente rerũ potiebatur ob profuſiſſimã libidinẽ militibus tantopere inviſus, ut eapropter à tribunis ſuis trucidatus fuerit altero imperii, A. CHR 284.

36. Diocletianus & Maximianus.

1. *Quis Diocletianus?*

Erat origine Dalmata, familiâ ignobilis, ſed diſciplina militari nobilitatus, qui ut ſpectabilior eſſet, veſtes, imò & calceamenta gemmis diſtinxit; cùm tamen Imperatores alii non niſi chlamydem auro intertextam ſolerent induere. Quin eò inſolentiæ proceſſit, ut divinos a-

deò honores sibi deferendos curârit.

2. *Quis Maximianus?*

Homo agrestis, è Pannonia oriundus, quem ob rei militaris peritiam Diocletianus in Imperii consortium ascivit, eò dein gratiorem, quò crudeliorem in Christianos expertus fuerat.

Quis decimam persecutionem edixit?

Diocletianus & Maximianus. Postrema hæc quidem, sed & omnium atrocissima erat persecutio, extrema quæque tentante inferni tyranno, Christianũ ut nomen omnino exscinderet. Igitur Christianorũ sanguine inundatus terrarũ orbis, solaq; in Ægypto fidei Christianæ causâ ultrâ centum quadraginta quatuor millia morte; exsilio verò septingenta omnino millia mulctata fuêre. Adhæc Rõæ mensis uniꝰ spatio septemdecim Martyrũ millia numerabantur, & Nicomediæ una die (Domini natalis erat) unoque in templo permulta Christianorũ millia concremata sunt.

4. *Cur duo insuper Cæsares sunt creati?*

Cùm & tyranni & barbari Imperiũ undiq; incursarent, gemini illi Imperatores, utpote tot hostibus repellendis impares, duos sibi collegas cooptârunt, Constantiũ nempe Chlorũ & Galerium, Imperio ita dispartito, ut suã quisq; partem ab hostium incursionibus tueri posset.

5. *Cur Diocletianus & Maximianus Imperio se abdicârunt?*

Ille Imperii ut oneribus curisque innumeris se-

ſe eximeret; hic verò ne collegæ diſpliceret, ambo forſan ex deſperatione exſtirpandæ Religionis Chriſtianæ, quam, tanto licèt ſanguine ubique terrarum effuſo, magis in dies magiſque floreſcere viderunt, latiusque diffundi.

6. *Quæ utriusq; vivendi ratio, depoſitâ purpurâ?*

Diocletianus Salonas, Dalmatiæ urbē, patriam nempe ſuā, ſecedens, hortū manu ſua novem ipſos annos coluit, dum tandē Conſtantino M. ad Imperii ſolium evecto, conjurationis inſimulatus, mortem, manu alioquin aliena inferendam, ſibi ipſe conſcivit. Maximianus porrò cûm Imperii clavum, quem propè invitus abjecerat, recipere omnino in animū induxiſſet, Conſtantini juſſu, cujus vitæ inſidiabatur, ſtrangulatꝰ eſt anno ſexto, quàm ab Imperii gubernaculis receſſit.

37. Conſtantius Chlorus & Galerius.

1. *Qua conditione Maximianus in Imperii conſortium aſcivit Conſtantium?*

Ut repudiatâ Helenâ, ex qua Conſtantinū ſuſceperat, Theodoram Maximiani privignam, matrimonio ſibi jungeret, ſicque cum collega juxtà ac ſocero ſuo conjunctior viveret.

2. *Quæ Conſtantii virtutes ac decora?*

Eximia erat in omnes, etiā Chriſtianos, facilitate ac beneficentia, atque idcirco omnibꝰ longè acceptiſſimus, imò & dives ſatis etiā ſine exactionibus pecuniariis, utpote qui veras Princi-

pis opes in fide amoreq́; subjecti sibi populi positas, sicque longè meliùs tutiusq́; elocatas ac depositas nôsset. Idē, ethnicus licèt, cùm quosdā aulæ ministros aut CHRISTUM, aut aulam deserere jussisset, eos qui CHRISTUM aulæ anteponebant, retinuit, cæteros verò dimisit, ratus nec in se fideli futuros animo, qui ne in DEUM quidē suū fuissent. Imperator hic Constantiā urbē ad lacū Acroniū condidit adversùs Alemañorū irruptiones. Obiit A. CHRISTI 306.

5. Quis Galerius?

Diocletiani gener, consorsq́; Imperii pastor olim armentorū (unde & *Armentarius* cognominatus) homo sævus ac truculentus, crudelitateq́; in Christianos, perinde ac gemini illi tyranni Licinius & Maximinus, quos sibi collegas cooptaverat, infamis. Fœdo atrociq́; morbo & Galerius & Maximinus, quē Licinius acie vicit, consumptus periit, vivus uterque à vermibus corrosus. Licinius porrò à Constantino M. qui A. CHRISTI 306. suscepit Imperiū, profligatꝰ, & à regni gubernaculis est dejectꝰ.

Observationes.

De Imperatoribus, qui primis tribus Sæculis regnârunt.

1. *Quis Romani Imperii statꝰ sub Imperatoribꝰ?*

Sæculo primo sub Augusto, imò & ejus successoribꝰ, licèt profligatæ plerique vitæ essent;

nec nō

nec nõ Sæculo secundo sub Imperatoribus magnam partem probis Imperium summopere floruit. Tertio porrò Sæculo, Imperatoribus nunc probis, nunc improbis Reipublicæ gubernacula tenentibus, multis magnísque calamitatibus conflictabatur.

2. *Melioréne loco Romana erat Respublica sub Consulibus, an sub Imperatoribus?*

Si æquè boni fuissent Imperatores omnes, sub his meliore haud dubiè fuisset statu.

3. *Quam ob causam Romanorum Respublica in Monarchiam est mutata?*

Ob bella intestina & internecinas civium discordias ac factiones, quibus alioqui Respublica hæc penitus fuisset disturbata, nisi sub unius redacta fuisset imperium.

4. *Unde tot Imperatorũ vita longè flagitiosissima?*

Cùm ex rerum omnium abundantia, tum effrenata quidvis audendi licentia, tum etiam ex defectu Religionis orthodoxæ, quæ optima morum magistra est.

5. *Cur tertio præcipuè Sæculo alii identidem, aliique Imperatores eligebantur?*

Cùm ob inconstantiam militum, Imperatores arbitratu suo designantium, rursusque Imperio aut vitâ privantium; tum ob æmulorũ, supremam hanc dignitatem affectantium ambitionem ac dominandi libidinem.

6. *Cur Imperatores militum plerumque suffragatione eligebantur?*

Quia

Quia hi & potentiâ vique armorum, & auctoritate plurimùm tunc poterant.

7. *Num verisimile est, Trajani Imperatoris animam S. Gregorii M. precibus ereptam postmodum ex inferis fuisse?*

Anilis hæc fabula est, à viris doctissimis pridem explosa, invictisque argumentis confutata.

8. *Quo tempore fides Christiana Romæ cœpit florescere?*

Ineunte Claudii principatu, cujus año secundo, vel, ex aliorum sententia, decimo S. Petrus, CHRISTI Vicarius, Romæ sedē fixit Pontificiā.

9. *Cur Imperatorū nullus Christiana sacra suscepit, quamvis tot tantaq; miracula vel viderint ipsi, vel ex testibus fide dignissimis audierint?*

Quòd ob vitā flagitiosissimā indignos, parumque idoneos se redderent ad cœlestem Evangelii doctrinam percipiendam.

10. *Cur Imperatores in Christianos, ab omni vitio remotissimos, tam sævas exercuêre quæstiones?*

Tum instinctu impulsuq; tyrañi Stygii ejusq; satellitū, poparū præcipuè, tum quòd Christianorū vita moresq; inculpati perversis Imperatorū moribus ac vitæ è diametro erant oppositi.

11. *Cur DEUS nascentem Ecclesiā tam atrocibus vexationibus premi est passus?*

1. Ut palam faceret, ejus uti exorsus, ita & progressus atque incrementa nō humanæ industriæ ac sagacitatis, sed Divinæ potentiæ ac sapien-

ſapientiæ opus eſſe prorſus mirandū; ſecùs enī tot tantisque inſectationibus à potentiſſimis mundi Monarchis ubique terrarum agitata & jactata ſuccumbere pridem debuiſſet funditusque interire. 2. Ut omnibus perſpicuum eſſet, Religionem Chriſtianā non poſſe, non eſſe veram, utpote ad quam teſtificandam tot centena Martyrum millia vitam & ſangvinē ſumma animi alacritate ultrò profudiſſent. 3. Ut naſcens Eccleſia perinde atque arbor novella, his ipſis perſecutionum ventis circumflantibus firmiores altioresque radices ageret.

12. *Nonne magis è re uſuque fuiſſet Eccleſiæ, ſi Imperatores omnes eidem faviſſent?*

Neutiquam; ſic enim grande hoc divinæ ſapientiæ ac potentiæ opus videri potuiſſet humanis potiùs conſiliis ſubſidiisque niti.

13. *Si perſecutiones tantum emolumenti attulère Eccleſiæ, cur DEUS hanc non ab omnibus Imperatoribus affligi vexariq́; eſt paſſus?*

Quia ſuaviſſimæ DEI providentiæ ordo aliud videbatur exigere. qui ſicut nocti diē, hyemi æſtatem, nubilo ſerenum; ita & læta triſtibus, amaris dulcia, proſpera adverſis perpetua viciſſitudine vult ſuccedere. Et ſicut venti perpetui, ac vehementes arbuſculā nō durarent firmarentq́; , ſed peſſundarēnt; ita & perſecutiones, niſi DEUS his modū poſuiſſet, nō æquè utiles fuiſſent naſcenti Eccleſiæ; tametſi hæc

uti huc-

uti hucusque, & deinceps perstitura sit semper immobilis & invicta, nullis, quantiscunq; demum, persecutionũ assultibus expugnanda.

14. Cur DEUS amicos suos longè dilectissimos acerbissimis & indignissimis vexationibus premi; hostes vero conjuratos, Imperatores nimirum ethnicos, bonis omnibus affluere est passus?

1. Ut viam nobis ad cœlum monstraret, asperam quidem, oppidoque difficilem, certissimam tamen, & expeditissimam, quam CHRISTUS ipse, caput & Dux noster, præivit, Sanctique omnes institêre. 2. Ut mortales inde condiscerent, quàm parvi, imò nihili regna mundi omnia, Principatus, dignitates, honores, voluptates, divitiæ &c. sint faciendæ, cùm DEUS cuncta hæc, tanquam vilissimas quisquilias, fastidiat, relinquatq; hostibus suis infensissimis, acerbissimæ exinde servitutis jugũ apud inferos æternũ subituris; suis contrà sectatoribus, rerumq; harum omniũ contemptoribus regnũ destinet õni ævo duraturũ. Quapropter deflenda summopere tot hominum cœcitas, dicam, an stultitia, qui ut puncti illius, quod inter tot gentes igni ferroq; dividitur, particulã quandam obtinent tandem, pensi nil habent regni illius cœlestis, sempiternis sæculorum ætatibus duraturi jacturam facere irreparabilem.

Omnia ad Majorẽ DEI Gloriam.

Tabula Chronologica Quatuor Monarchias complectens.

Monarchia Assyriorum.

Reges Assyrii.	Anni Reg:	usque ad añ
1. Nemrod ab año Mũdi 1879	65.	1944.
2. Ninus - - - - -	52.	1996
3. Semiramis - - - -	42.	2038.
33. Reges universè ĩperãtes ã.	1120.	
37. Sardanapalus - - -	20.	3178.
41. Salmanasar - - - -	8.	3317.
42. Sennacherib - - -	6.	3323.
44. Merodach ab anno 3345.	40.	3385.
47. Nabuchodonosor - -	44.	3472.
49. Balthasar - - - -	20.	3516.

Stetit annis 1637.

Persia pars priùs erat Assyriorum Monarchiæ, à qua, extincto Sardanapalo, avulsa, Medis primùm, ae demum Cyro cessit.

Monarchia Persarum.

Reges Persarum.	Anni Reg:	usque ad añ.
Cyrus ab anno 3516.	8.	3524.
Cambyses - - - - -	7.	3532.
Darius Hystaspis filius - -	36.	3569.
Xerxes I. - - - - -	20.	3589.
Artaxerxes Longimanus.	40.	3629.
Darius Nothus - - - -		3649.

Artaxerxes Mnemon - -	40.	3689.
Darius Artaxerxes Ochus	26.	3714.
Arses, sive Afames - -	4.	3718.
Darius Codomanus - -	6.	3724.

Stetit annis 208.

Græcia.

Dividebatur primũ in varia regna, ex quib9 cœpit.

Sicyonicum anno mundi - - -	1890.
Atheniense - - - - - - - -	2446.
Lacedæmonicum - - - - -	2570.
Expeditio Argonautarum - - -	2793.
Excidium Trojæ - - - - - -	2870.
Fabulæ usque ad ann: - - - -	2895.
Olympiades - - - - - - - -	3278.
Athenienses bellũ gerunt cum Persis	3546.
Græcia tota cum Xerxe &c. - -	3574.
Græci armis inter se contendunt	3596.
Philippus Græcis bellum infert -	3700.

Monarchia Græcorum.

Alexander regnavit 6. añ ab A. 3724. ad	3730.
Macedonicũ regn: post Alexan: sub 17. Regibus annis 157. - - - - -	3887.
Syriacũ sub 22 regib9 añ: 249. ab A. 3742	3991.
Ægyptiũ sub 13 regi: añ 293. ab A. 3731	4024.

Stetit 300. annis.

Italia.

Janus prim9 Italiæ Rex ab año Mundi	2272.
Successêre 21 Reges usq; ad Romulũ	
Condita Rõa, cœptumq; Romuli reg:	3301.
Successêre 6. Reges usq; ad añ: Mũdi	3545.

Consules cœpêre administrare Rēpubl.	3545.
Bella prospera cum variis Italiæ populis	3780.
Bellum triplex Punicū ab A. 3790. ad	3908.
Bella alia externa usq; ad annū ferè	4000.
Bella intestina ab A. 3967. usq; ad añ: ferè	4024.

Monarchia Romana.

Octavius Augustus Imperator ab añ M.	4024.
usque ad annum CHRISTI, - -	15.
Sæculo I. Imperatores 12 usq; ad A Ch:	98.
Sæculo II. Imperatores 7. usque ad	193.
Sæculo III. Imperatores 18. usque ad	306.
Constantinus Magnus A. CHRI: 306.	

Synchronismus Historiæ Hebrææ.

Abrahā ab año Mundi 2039. usq; ad		2214.
Isaac - - - -	2139. - -	2319.
Jacob - - - -	2199. - -	2346.
Moyses - - -	2464. - -	2584.
Exitus ex Ægypto	2544. - -	
Josue Moysi succedit	2584. - -	2600.
Judices Israëlitarum - - - -		2962.
Reges - - - -	2962. - -	3446.
Captivitas Babilonica	3446. -	
per annos 70. - - - - -		3516.
Duces & Pontifices	3516. - -	
Alexandri Adventus Hierosolymam sub Jaddo Pontifice -	3722. - -	
Judæos persequūtur Ægypti & Syriæ Reges.		

Judæa

Judæa in Provinciæ formam redigitur à
Pompeio - - - - - - - - - 3991
Herodes Rex - - - - - - - - - 4017
CHRISTI ortus - - - - - - - - - 4053
Ejusdem mors - - - - - - - - 4086
anno ætatis - - - - - - - - - - 33
Promulgatio & propagatio Evangelii.
Decem persecutiones sub Imperatoribus ethnicis.
Liberum Exercitium fidei Christianæ sub Constantino M.

F I N I S.

50.–

2.
3

Ex

Libris Josephi [illegible]